

В. І. ГРИШКО

АНТИ-СССР

*Наша концепція майбутньої
перебудови підсоветського
Сходу*

(Думки для дискусії)

ВИДАННЯ „УКРАЇНСЬКИХ ВІСТЕЙ“

— 1952 —

НІМЕЧЧИНА

Ідеологічно-Пропагандивний Відділ при ЦК УРДП

Бібліотечка політичного емігранта

В. І. ГРИШКО

АНТИ-СССР

*Наша концепція майбутньої
перебудови підсоветського
сходу*

(Думки для дискусії)

ВИДАННЯ „УКРАЇНСЬКИХ ВІСТЕЙ“

— 1952 —

НІМЕЧЧИНА

I.

Проблема підсоветського Сходу і українська політика

1. Схід чи Захід?

Коли ми говоримо „Схід“, у нас виникає передусім те негативне уявлення, яке прищеплене в основному німецькою расовою пропагандою останніх десятиліть і яке в нас конкретно асоціюється з тією презирливою кличкою „Ост“, що нею нас таврували в гітлерівській „Новій Європі“. Але треба визнати, що не на багато інше звучання має це поняття взагалі в тій частині світу, що називає себе „Заходом“, в тому числі, навіть і в Америці. Цим і пояснюється той факт, що й серед нас, серед українців, досить поширеним є комплекс презирства до Сходу, власне — до підсоветського Сходу, і

то не тільки в ідейно-політичній, а навіть і в психологічній площині. В наших політичних публікаціях, навіть у наших політичних декляраціях, не тільки часто звучить, а часто й звучить занадто настирливо, намагання переконати інших, а передусім — переконати самих себе, що „ми не належимо до Сходу“, що „ми належимо до Заходу“. Звичайно, тут головну роль відіграє все таки момент протиставлення підсоветському Сходові в ідеологічному сенсі. Але є тенденція також і до протиставлення Сходові взагалі, навіть із чисто географічного погляду.

А тим часом, як би ми там не хотіли, але факт залишається фактом, що ми таки належимо до Сходу. Належимо тому, що так воно є географічно, скільки Україна розташована в Східній, а не в Західній Європі, і так воно є політично, скільки Україна перебуває вже не одне десятиліття в сфері советського панування. Ми, українці — всі, незалежно від того, наскільки даліше, чи наскільки ближче та чи та частина нашої батьківщини розташована від межі Західньої Євро-

пи, є такі „східняки“, і тут не допоможуть ніякі наші деклярації і деклямації.

Але головне — який сенс нам відмовлятися від Сходу? Захід же однак нас вважає „Сходом“ і наші проблеми не бере за свої. А тим часом, відриваючи себе, бодай уявно, від Сходу, ми відриваємо себе від тих, із ким ми зв'язані спільною долею і чий проблеми — наші **життєві** проблеми. І ми, не знаходячи зрозуміння й підтримки на Заході, позбавляємо себе опертя на ті сили, які самою природою речей є нашими найпевнішими співниками. Більше того — на Сході і в комплексі „східніх“ проблем ми і географічно, і політично маємо ключову позицію, тоді як при умові, коли б Захід благоволив визнати нашу приналежність до нього, ми зовсім певно приречені на роль п'ятого колеса до воза. Тож, відмовляючись від Сходу, ми відмовляємося від першої ролі, не дістаючи взамін навіть останньої. І чому ж ми тоді дивуємось і обурюємось, коли, цілком логічно, цей самий улюблений нами Захід, стаючи тепер у своїх власних інтересах обличчям до проблеми підсоветського Сходу,

не рахується з нами, що в своїй вірності Заходові клянемося, а рахується з тим, хто й тепер, і на майбутнє бере на себе відповідальність за долю всього підсоветського Сходу, заявляючи, що той Схід — це він.

Тут ми маємо на увазі Росію. Звичайно, позиція Росії щодо підсоветського Сходу не може бути іншою, бо той Схід, будучи підсоветським, є одночасно підросійським. Але вся й справа в тому, що, борячись проти панування Росії на Сході, протиставляючись їй, ми ж протиставляємось цілому тому укладові речей, який силою панування Росії над Сходом створено. А коли так, то ми, так чи так, **зачіпаємо** цілу проблему підросійського, тобто — підсоветського, Сходу, і значить—порушуємо проблеми всіх тих народів Сходу, з-поміж яких ми себе своїм декляруванням приналежності до Заходу виокремлюємо, а також — порушуємо і проблему самої властивої Росії, тобто — російського народу, як одного з народів Сходу. Отже ми в суті беремо на себе відповідальність за долю всього підсоветського Сходу, але в той же час

тікаємо від цієї відповідальності, при-
чіплюючи себе до Заходу і тим неначе
уриваючи справу розв'язання цілої
проблеми підсовєтського Сходу на са-
мих собі. Мовляв, наша проблема ок-
рема, треба тільки відірватись від
Сходу, і хай собі далі той Схід дає
раду, як хоче.

Поминаючи своєю увагою численні
кричущо-примітивні приклади такої
постави питання в наших політичних
публікаціях, наведемо, як приклад та-
кого думання, навіть заяви наших по-
літичних органів. Так, напр., „Сучас-
на Україна“ в статті „І за нами
слово“ (7.1. 1952) пише: „Останній рік
приніс нам т. зв. „українську кон'юнк-
туру“, яка виникає з факту пов'язан-
ня України з усією складною пробле-
мою ССРСР. В такій ситуації основна
вимога до нашої політики — вказати
на те, що Україна в відношенні до цьо-
го геополітичного комплексу лежить
периферійно... Питання України—це пи-
тання поширення східнопівденних
кордонів Європи... Україна була (істо-
рично) і є (геополітично) частиною
Європи, тоді як Росія була і є части-
ною Азії, або Евразії“.

Власне, така постава питання зводять нанівець усяку можливість справді поважної „української кон'юнктури“, що, як пише й „Сучасна Україна“, „виникає з фатку, пов'язання України з усією складною проблемою ССРСР“. Бо „периферійність“ України супроти всього геополітичного комплексу ССРСР якраз робить нас менш цікавими й менш потрібними для Заходу в його сучасному заінтересуванні проблемою ССРСР. Захід, до якого в політичному сенсі належать і Сполучені Штати Америки, хоче знайти розв'язку цілого „східнього вузла“, а не його частини. Він шукає на Сході ту реальну силу, яка, беручи на себе відповідальність за розв'язку проблеми всього підсоветського геополітичного комплексу, зв'язує також і свою долю з проблемою цього комплексу, даючи розв'язку на довшу мету. Іначе кажучи — Захід ставить питання так: Росія чи **хто**, або — **що**? Хто, або — **що** протистоїть Росії на Сході і з якою концепцією майбутнього цього Сходу?...

2. Слабкість позиції між Сходом і Заходом

І тут ми повинні признатися, що справжньої конкретної відповіді на це питання ми ще не дали. Російській концепції майбутньої організації підсоветського Сходу, що знаходить досить помітне співчуття в Америці, ми протиставили досить сильну і досить переконливу критику, але позитивного плану для вирішення цілості проблеми так таки й не дали.

Покищо ми маємо дві спроби в цьому напрямку. Перша спроба — це спроба АБН, а друга — це спроба, яку ще не можна вбрати в якусь стислу окреслену назву, але яка виявлена в останніх деклараціях представників екзильних національних центрів поневолених народів Східної Європи та підсоветської Азії. Що ж являють собою ці спроби?...

Якщо мовиться про АБН, то перше, що треба сказати про цю спробу, це те, що вона, власне, не є навіть подумана в плані вирішення проблеми підсоветського, чи підросійського Сходу. Здається, саме в АБН з українського боку знайшла свій вияв та наша нехіть

до справжньої відповідальности за долю цілого підсоветського Сходу, про яку ми сказали на початку. Передусім — АБН взагалі не спирається не тільки на якусь окреслену концепцію перебудови підсоветського Сходу, як окремого геополітичного комплексу, а й не спирається також на сам цей Схід. Не розуміючи й легковажачи підсоветський Схід сам собою, АБН розтяг межі свого охоплення далеко геть поза межі властивого підсоветського Сходу, включивши в себе також і проблеми недавніх і тимчасових советських сателітів тієї частини Європи, щодо якої на Заході ніхто ще не сумнівався в її приналежності до Заходу, а не Сходу. Отже — в АБН маємо і мадярів, і сербів, і хорватів, і румунів, і болгарів, і чехів, і словаків, і навіть албанців, а серед них — українців, і білорусів, і козаків, і туркестанців, і татар, і кавказців. Нічого спільного, крім тимчасової боротьби проти комунізму, в одних і других нема. Геополітична проблематика одних і других — це два різні світи, що не мають майже ніяких точок стикання. Європейські сателіти ССРС з хвилиною вигнання

з їхніх територій советських військ відразу ж не матимуть ніяких підстав не то, що зв'язувати себе надалі з долею підсоветських „східняків“, а навіть і поважно ними цікавитись. Єдине, що їх, мабуть, ще після того цікавитиме, це доля окремих сусідніх територій, напр., України, з якої ні мадяри, ні румуни, ні чехи, не кажучи вже про поляків, які теоретично також охоплюються АБН, не відмовляться урвати для себе по шматочку. Підсоветський же Схід лишається перед проблемою імперіялізму Росії, яка (проблема) перед європейськими сателітами ССРСР або ж не стоїть взагалі, або ж стоїть зовсім і зовсім відмінно від того, як стоїть вона перед народами підсоветського Сходу.

Фактично АБН, як такий, вже й тепер виразно поділяється на два окремі АБН: один—позасоветський і другий — підсоветський, підросійський. Перший уже стоїть спиною до другого, бо репрезентовані ним народи об'єднуються в „Раді Вільної Європи“, до якої не пускають навіть українців, що кричать про свою приналежність до Європи, не кажучи вже про дальших

підсовєтських „східняків“. А ці дальші підсовєтські „східняки“, опинившись перед перспективою повної самотности перед Росією, починають шукати шляхів до найсприйнятливішого для них вирішення їхніх проблем бодай у площині російського варіянту „самовизначення аж до відокремлення“. І от на нарадах підсовєтських „націоналів“, скликаних з ініціативи російського СОНР-у в Вісбадені, з'являються особи, що свого часу грали не останню роль і в АБН. І це не тільки якісь там запроданці, а навіть і справжні політичні діячі своїх народів, які навіть і в Вісбадені говорили з росіянами таки гідною мовою. І лишаються українці з АБН посередині, звернені очима до Ради Вільної Європи, куди їх не пускають, і погрози во розмахуючі кулаками в бік СОНР-у куди їм однак нема дороги. В цій картині символ того, що чекає українців на шляху посередині між Сходом і Заходом. Знайти якусь серединну концепцію, в якій би компромісно поєднувались і тенденція до відриву від Сходу, і свідомість неможливості такого відриву — дуже тяжко якщо не неможливо.

3. За нашу концепцію перебудови Сходу

Щождо другої спроби, тобто — спроби екзильних національних центрів, де видатну роль грають кола української Національної Ради, то й ця спроба не має також опертя на якусь конкретну концепцію вирішення проблеми підсоветського Сходу, як цілості. Ця друга спроба зводиться, власне, до спроби самого своєрідного „пакту взаємодопомоги“ проти російського агресора з боку тих національних держав, що заіснували на Сході наслідком революції 1917 р. і були потім советською Росією окуповані. В основі цієї спроби лежить історично виправдане прагнення до віднови цих держав, отже — повернення до тієї стартової позиції, в якій перебували дані народи до російсько-советської окупації. Але ж факт, що й на тій стартовій позиції ціла проблема нині підсоветського Сходу не була вирішена, і поворот до неї — це також не розв'язка проблеми. Де починається і де кінчається межа застосування принципу повороту до стартової позиції з часу перед російсько-советською окупацією?

І яке має бути в майбутньому обличчя всієї цілості того комплексу, що раніше був оформлений у вигляді Російської імперії, а тепер оформлений у вигляді ССРСР? Відповіді на ці питання і друга наша, поруч з АБН, спроба ще не дала...

І от на такому тлі, як єдиний покищо конкретний варіант вирішення цілості проблеми, з'явився російський варіант СОНР-у, підтриманий певними американськими чинниками. Ми вже сказали, що ця американська підтримка стала наслідком передусім того факту, що цей варіант покищо єдиний. І ми думаємо, що це саме так. Останні протиріччя, що заіснували серед американських „спонзорів“ СОНР-у та російських лідерів СОНР-у, свідчать, що при ближчому стикові з проблемою підсовітського Сходу американські друзі російського варіанту переконалися, що цей варіант, при всій своїй спокушаючій простоті сповідної „розв'язки“ проблеми, в суті речей не є жадною розв'язкою, а, так би мовити, ще однією зав'язкою цієї ж проблеми. Тому й сталася криза СОНР-у, з якої він має мінімальні шанси вийти живим.

А тим часом назріває актуальна проблема протиставлення російському варіантові нашого, не тільки українського, а спільного всіх народів підсоветського Сходу, варіанту вирішення нашої ж спільної проблеми — проблеми майбутнього всього нині підсоветського Сходу.

Отже ми й хочемо тут накреслити й піддати дискусії деякі свої думки щодо можливого варіанту нашої концепції майбутньої перебудови підсоветського Сходу, яку (концепцію) треба вже, нарешті, нам конкретно сформулювати...

II.

Поворот до минулого чи старт у майбутнє ?

1. Реставраційний характер російської концепції

Щоб чітко увиразнити принципові позитиви бажаного нам варіанту концепції майбутньої перебудови підсоветського Сходу, погляньмо спочатку на ті принципи, на яких побудовано підтримувану досі американськими чинниками російську концепцію, що її ми відкидаємо. Тільки на тлі її негативів і в зіставленні з ними стануть зрозумілими й наочними позитиви нашої концепції.

Перше, що впадає в очі при погляді на російську концепцію і що робить її, як то кажуть, згори несприйнятливою для нас і приреченою взагалі

на неуспіх, це її виразно **реставраційний характер**. Це не концепція майбутньої перебудови підсоветського Сходу, а це концепція відбудови **минулого** в умовах майбутнього. Цим минулим, яке, за цією концепцією, має бути відбудованим у майбутньому, є загробна тінь Росії, як імперіяльної держави в межах сучасного підсоветського Сходу.

Справді: що, власне, має бути об'єктом майбутньої перебудови за російською концепцією? Росія, як вона виглядала до революції 1917 р., чи сучасний ССРСР, як він виглядає нині? Якщо цим об'єктом має бути Росія до 1917 р., то такої, як це відомо всім, нині нема. Значить — треба її спочатку реставрувати, щоб потім говорити про її перебудову. Якщо ж це сучасний ССРСР, то, як це також відомо всім, це... не Росія!

І тут ми зразу натрапляємо на дивний, але показовий своєю плутаністю, парадокс. Як загально відомо, всі російські політики на еміграції в один голос кричать на всіх міжнародніх перехрестях: ССРСР — це не Росія, „советське”—не „російське”. Ради Бога,

кричать вони скрізь, не плутайте „со-
ветського“ з „російським“, — не плу-
тайте ССРСР із Росією! Але в той же
час також усі російські політики на
еміграції в один голос протестують
проти цілком логічних і слухних ви-
мог запрошених ними ж до співпраці
підсоветських „націоналів“, які вима-
гають лише одного: щоб росіяни в
своїй концепції виходили з того ре-
ального факту, що нема вже нині в
природі ніяких т. зв. „народів Росії“,
чи „російських народів“, а є тепер
тільки „народи ССРСР“, або — „підсо-
ветські народи“. Як так?! — обурю-
ються всі російські політики на емі-
грації. Які такі „народи ССРСР“? Що
таке, власне, ССРСР? Таж ССРСР — це
Росія! І, навіть, у вигляді крайньої „по-
ступки“ настирливим „націоналам“,
пропонують такий термінологічний
дублет: „ССРСР-Росія“, або „ССРСР (Ро-
сія)“. Тобто — стверджують з усієї
сили те, що самі ж так гаряче запе-
речують: тотожність понять „ССРСР“
і „Росія“, а значить — і тотожність
понять „советське“ й „російське“.

При цій нагоді варто нагадати тут,
що каже з цього приводу один із остан-

ніх видатних збігців із ССРСР — полк. Токаєв на сторінках російського ж емігрантського журналу „Соціалістическій вестник“. В числі 2 за 1951 р. він пише: „Нет больше ни „России“, ни „россиян“, ни „русского народа“ в до-революционном смысле этих слов. Юридически и фактически есть только много национальная РСФСР, Украина, Белорусия, Грузия, Армения, Азербайджан, Туркменистан, Казахстан, Киргизия, Узбекистан, Таджикистан, Эстония, Литва, Латвия, Молдавия и Карело-Финская ССРСР. Нет больше собирательных слов „русский народ“, а есть только **народы** — русский, украинский, белорусский, грузинский и т. д. и т. п. И когда определяют эмигрантские и иностранные круги все же оперируют в отношении этих народов словами „россияне“, „русские“, „Россия“, то это, к сожалению, свидетельствует лишь о глубоком вторжении закона инерции в психологию, о недостаточно ясном понимании происшедших перемен, о непонимании той элементарной истины, что 65% населения не считают себя русскими и не принимают на свой счет апелляции под знаком слова „русские“...“

Для всіх підсоветських людей це елементарні речі. Ясні вони й для російських емігрантських політиків, але все ж вони вживають стару дореволюційну термінологію, бо вони знають добре, для чого це роблять: їм ідеться, власне, якраз про реставрацію Росії на територіях усіх одних перелічених Токаєвим советських республік, щоб потім уже більш-менш модерним способом легалізувати цю реставрацію. І фактично вся російська концепція зводиться тільки до одного: саме до винайдення отого більш менш модерного способу легалізації реставрації дореволюційної Росії.

2. Ліквідація Советського Союзу, чи ліквідація національних республік?

Розуміючи не так те, що в сучасному світі вже просто неможливо силою заганяти народи під владу однієї держави, скільки те, що, власне, сили для цього в них ще нема, російські політики на еміграції висувають таку зручну тезу: мовляв, нехай плебісцит під контролею Об'єднаних Націй вирішить питання про відокремлення тих чи тих „народів Росії від Росії. Але передусім, зазначають

вони, має бути Росія, а потім питання про відокремлення від неї.

На перший погляд така постава питання може здатися, навіть, не позбавленою слушності й певного демократичного глузду. Справді: плебісцит під контролею ООН! Що ж іще треба? Якщо народи хочуть відокремлення від Росії, то значить вони проголосують за це, і проблема вирішена. Але ж звернімо увагу на один момент... СССР після усунення большевизму має зникнути, а на його місці раптом якимсь невідомим чудом має з'явитися... Росія в межах до 1917 р.! Тобто — Росія, що вже понад 30 років існує тільки як одна із 16-ох советських союзних республік у складі СССР, раптом, без війни, „без анексій і контрибуцій” і без ніяких плебісцитів, має чомусь в одну мить автоматично інкорпорувати в себе всі інші 15 таких же, як вона, республік, і цей факт, так само автоматично мають санкціонувати ООН, з тим тільки, що Росія згоджується на плебісцит серед тих народів, які захочуть від неї відокремитись. Інакше кажучи — все зводиться до того, що, влас-

не, ОН мають якось явочним порядком легалізувати нелегальну реставрацію дореволюційної Росії і, очевидна річ, своїми силами ґарантувати такий без волі неросійських народів доконаний факт, поки прийде час плебісциту. Хто наважиться протестувати проти такого доконаного факту, той матиме справу вже не тільки з самою Росією, а з ОН, які іменем ґарантії спокою на території автоматично реставрованої Росії мають ґарантувати цю Росію від клопотів з неросійськими народами.

Так плянується зручним маневром досягти того, щоб сили ОН вжити замість відсутньої російської сили для реставрації Росії. І одночасно, користуючись міжнародним авторитетом ОН, переконати неросійські народи, що, мовляв, ОН стоять за Росію в межах ССРСР, бож таку Росію, мовляв, уже визнають і захищають, а справа відокремлення від Росії — це, так би мовити, щось суперечне тенденції ОН, і плебісцит — це, ніби, тільки формальність, потрібна саме для закріплення Росії. Скільки ж при тому силою доконаного факту

центральна влада буде вже російська, то, звичайно, стартова позиція російської концепції в голосуванні буде належно забезпечена.

Отже — що виходить? Виходить нечуваний історичний алогізм. В СССР зникає советська влада. Тому, що СССР — це советський союз, значить — із зникненням советської влади стає недійсним цей советський союз. В цей самий час у советських союзних республіках зникає місцева советська влада і вони перестають бути советськими і перестають бути союзними. Але на якій підставі вони раптом мусять перестати бути республіками, тобто — державними організаціями? На якій підставі вони раптом мають бути ліквідовані й перетворені в звичайні провінції іншої такої ж республіки, а саме — Російської Федеративної (вже не советської) Республіки, щоб шойно потім ставити питання про свій вихід із неї, куди вони ні формально, ні фактично не входили? Тобто — на якій підставі раптом із санкції ООН має в одну мить відбутися та ліквідація нині советських республік, до якої (лікві-

дації) большевики щойно тепер ступево доходять? І при тому — мова йде також про республіки, що є визнаними членами ОН. Коли ж і на якій підставі мають бути вигнані ті республіки з ОН — не їхні совєтські представники, а самі республіки?..

Як єдину більш-менш імовірну підставу такої раптової метаморфози можна було б припустити хібащо таке положення, коли б до створення СССР на всій цій території була саме така Росія, якою її тепер хочуть реставрувати російські емігранти. Мовляв, ліквідується СССР і все вертається на ту стартову позицію, на якій воно було перед створенням СССР. Алеж у тому то й справа, що стартовою позицією всіх тих народів, які опинилися в СССР у стані союзних республік, була не дореволюційна Росія, з якої вони вийшли революційним шляхом у 1917-18 рр., а їхні власні, створені ними в час революції, демократичні держави, які існували самостійно поруч з пореволюційною Росією, а не в складі якоїсь федерації чи союзу з нею. Ці держави потім були перетворені в комуністич-

ні, але все ж лишалися ще довгий час самостійними державами. В цілому ж — від 1917-го аж до 1923-го р. (а в випадку з середньоазійськими республіками — ще довше) народи, що потім увійшли в склад ССРСР, існували в різних державних формах **окремо** від Росії. І коли вони на підставі спеціального т. зв. „союзного договору” об’єдналися в ССРСР, то й тут вони зберегли за собою становище окремих від Росії советських республік, існуючих не в складі РСФСР, а знову ж таки **поруч** з нею. При чому — підставою їхнього окремого існування в ССРСР у формі союзних і рівноправних з РСФСР советських республік було ніщо інше, тільки саме попереднє їхнє окреме державне існування в доесерівський період. Навіть більшовики не могли зігнорувати факту їхнього попереднього державного існування і змушені були, рахуючись із цим фактом, признати їх окремими, хоч і советськими, державними одиницями в складі ССРСР, у союзі з РСФСР, а не, хоча б і в федеративній, залежності від неї. Отже — **якби, навіть, припустити конечність**

повороту по ліквідації ССРСР до стартової позиції з часів перед створенням ССРСР, то і в такому разі це ні в якому разі не міг би бути поворот до дореволюційної Росії, а тільки до доесесерівського стану державного життя вже незалежних від Росії народів. З якої ж тоді речі має раптом з'явитись якась така „Росія”, що з неї щойно мають „виходити”, чи „не виходити” невідомо коли й ким включені туди веросійські народи? І чому це ОН мають бути менш демократичними, ніж большевики і, зігнорувавши не тільки тридцятилітній період їхньої формальної незалежності від Росії в ССРСР, а також і кількарічний період їхньої фактичної незалежності від Росії в час до постановня ССРСР, має не рахуватися з ними і в якійсь незрозумілій змові з російськими емігрантами завернути їх до стартової позиції з-перед 35 років?..

Але що ж ви пропонуєте? — питають нас. В чому полягає ваш варіант вирішення цієї проблеми?

3. Не „розподіл Росії“, а заперечення СССР.

Ми не збираємося тут робити якийсь сенсаційний політичний винахід. Те, що ми хочемо тут запропонувати під дискусію, не буде чимось таким, що претендувало б на особливу оригінальність. Але все ж у зіставленні з тим, що досі виставлялося з українського боку, напр., колами АБН, або колами УНРади, ми маємо дещо такого, що могло б додати до вже сказаного деякі нові моменти.

Та передусім мусимо відзначити дві головні риси, які відрізняють нас у підході до проблеми підсоветського Сходу і від АБН, і також дещо від сказаного вже з кіл УНРади, до яких (кіл) ми зараховуємо також і себе та для яких пропонуємо ці думки.

Якщо мовиться про позицію АБН, то ми не поділяємо його основної тези, яка в АБН стисло формулюється так: „За розподіл Росії“. Звичайно, це ні в якому разі не значить, що ми, хоч якоюсь найменшою мірою, могли б згодитися на неподільність такої Росії, якою вона була колись до ре-

волюції. Ні, ми просто гадаємо, що сьогодні, в застосуванні до сучасного стану речей в ССРСР, формула „розподілу Росії” не відповідає реальним вимогам дійсності. Така формула нині просто анахронічна, бо вона, власне, виходить із тієї анахронічної тези, на якій якраз наполягають російські емігранти, а яка полягає в тому, що, мовляв, існує нині така собі неподільна Росія, яку хочуть „розчленувати” такі собі „народи Росії”. Тобто — виходить, ніби перед неросійськими народами підсоветського Сходу справді стоїть питання про якийсь „вихід із Росії”, як перед 1917 р., тим часом, коли сама постава такого питання тепер тхпє якимсь політичним донкіхотством. Очевидно, така позиція українських кіл АБН пояснюється тим, що вони, власне, ігнорують період нашої демократичної державности, створеної в революції 1917-18 рр. (не кажучи вже про період советської державности), а логічно доходять до старту дореволюційної Росії, яку, мовляв, шойно тепер треба „розподілити”. Ми ж, стоячи на ґрунті реальної дійс-

ности — конкретно сучасної і також історичної дійсності 35-ох років після революції 1917 р. — гадаємо, що **нема нині такої Росії, яку б нам треба було тепер або в майбутньому (якщо не буде реставровано дореволюційної Росії) розчленовувати.** Щождо тієї Росії, яка нині реально існує в СРСР у формі РСФСР, ми не маємо інших претенсій, крім одної: щоб було дано можливість демократичного відокремлення від неї тим неросійським народам, які тепер є в її складі, а які такого відокремлення бажають. Ну, й маємо, правда, ще одну зовсім маленьку претенсію: щоб вона до нас не мала ніяких претенсій...

Щождо позиції кіл УНРади, то до неї ми маємо одну завагу. Ми сумніваємося, чи російській концепції автоматичної реставрації **дореволюційної Росії** можна з успіхом протиставляти концепцію такої ж автоматичної і все таки теж реставрації **революційної України, Білоруси, Грузії і так д.,** тобто — замість старту з позицій до 1917 р., пропонувати старт з позицій 1917-18 рр.? Нам здається, що стартовою позицією перебудови треба

брати ані не неіснуючий дореволюційний, ані не неіснуючий революційний, а тільки існуючий післяреволюційний стан речей. А це значить, що об'єктом перебудови може бути ніщо інше, тільки те, що реально таким об'єктом нині є, отже — ССРСР.

Але тут, щоб не сталося непорозуміння, мусимо відразу ж уточнити два моменти. Поперше, щодо самого сенсу визнання нами ССРСР за об'єкт і стартову позицію перебудови. Підкреслюємо з притиском, що це ані найменше не має чогось спільного з якоюсь тенденцією до позитивної оцінки ССРСР та національно-політичного стану України й інших советських республік у ньому. Навпаки. Ми гадаємо, що ССРСР у національно-політичній стратегії російського більшевизму є тільки формою тактичного „відступу для наступу“ Росії супроти неросійських народів, і що цей російський наступ в ССРСР уже почався в вигляді русифікації й росіянізації та етупневої ліквідації ССРСР. Але все ж, покищо в ССРСР формальної ліквідації ССРСР на користь Росії не сталося (хоч як цього не прагнуть і

як це не намагаються використати авансом російські емігранти), ССРСР, саме як форма історичного компромісу большевицької Росії з національно-державницькими досягненнями неросійських народів, нині не тільки не може бути нами спільно з російськими емігрантами викреслений, а якраз мусить бути нами в протигагу російським реставраторським тенденціям належно використаний. А головне, що це, зрештою, просто диктується самими вимогами реально-політичного підходу до справи: є ССРСР і ми в ССРСР, і тут, хоч як би ми до цього факту не ставились, нема іншої розумної ради, як тільки відштовхуватись від того ґрунту, на якому стоїмо, і не інакше.

Подруге, щодо нашого ставлення до концепції УНРади взагалі, в зв'язку з нашим запереченням тези про поворот до старту 1917-18 рр. Чи не означає це перекреслення нами самої суті УНРади, як інструменту української політики, опертої саме на аргументі української демократичної державности в формі Української Народньої Республіки 1917-18 рр.? Ні. Аві скільки. Формальне існування

в ССРСР української державности в вигляді УСРСР, як і взагалі існування всіх окремих союзних советських республік, є передусім наслідком попереднього існування визнаваної також і большевицькою Росією УНРеспубліки та інших самостійних республік, в протиставленні яким, власне, й полягав головний сенс створення окремих советських національних республік. А коли так, то значить аргумент УНР для української політики в боротьбі за українську державність не тільки не втрачає свого значення, а навпаки — цей аргумент якраз набуває особливої актуальности в зв'язку з майбутньою вже не большевицькою, а антибольшевицькою ліквідацією ССРСР. Якраз цей аргумент унеможлиблює всяку спробу російських реставраторів повернути Україну до старту дореволюційної Росії, бо між цією Росією і ССРСР стоїть ще кілька карічне існування УНР. Але, як ми вже зазначили, ми взагалі проти всякого повороту в майбутньому назад, навіть і до УНР, і концепцію УНРади з її опертям на аргумент існування в минулому УНР, ми також мислимо

собі як концепцію боротьби за майбутню нову Україну, для якої (боротьби за нову Україну), власне, потрібне опертя на минуле, але не поворот до минулого.

Таким чином ми пропонуємо старт вперед з позицій, на яких стоять нині підсоветські народи в ССРСР. Як це розуміти? Це можна розуміти також як своєрідну концепцію „ССРСР навпаки“. Тобто — скільки, як це ми виявили в першій частині своєї доповіді, ССРСР є двоїстим за своєю історичною природою явищем, як форма компромісної сполуки двох протилежних початків — національно-державницьких прагнень і досягнень неросійських народів та імперіялістично-російського централізму большевизму, то з ліквідацією большевизму ціль, ком природно й логічно в протилежність пануючій нині в ССРСР большевицькій тенденції до ліквідації ССРСР на користь Росії має запанувати зворотна тенденція — ліквідації ССРСР на користь кожної нині союзної національної республіки зокрема. В такому разі та за большевицькою формулою „незалежність у потенції“, яку мають

в ССРСР усі союзні республіки в виї-
ляді „права на вихід з ССРСР“, з хви-
линою зникнення большевизму, як
того єдиного елемента, що робив
досі їх советський союз дійсністю,
перетворюється в незалежність уже
не в потенції, а конкретній реальності,
юре“ цієї незалежності стають „де
і всі „де факто“.

Загальна ж принципова характери-
стика нашого варіанту концепції май-
бутньої перебудови підсоветського
Сходу в зіставленні її з російською й
двома її українськими протиставлен-
нями (АБН та кіл УНРади) зводиться
приблизно до такої тези: в протилеж-
ність ССРСР, як єдино-реальному
об'єктові перебудови, ми протистав-
ляємо не концепцію реставрації до-
революційної Росії і також не концеп-
цію розподілу цієї неіснуючої Росії,
чи реставрації революційних неро-
сійських державностей, а концепцію
десовєтизації (й тим самим — деру-
сифікації) та цілковитої суверенізації
советських союзних республік шля-
хом знедійснення їхнього советського
союзу через ліквідацію большевизму.
Іншими словами: тезі большевицькій

концепції ССРСР ми протиставляємо антибольшевицьку концепцію, що не є ані проросійською, ані антиросійською, а є тільки такою, якою вона єдино лише й може бути, тобто — антибольшевицькою, чи інакше — антисовєтською. І, якщо б уже треба було оперувати стислими назвами, то назва нашої концепції напрошується сама собою: це — „АНТИ-ССРСР“.

Але в чому ж полягає, так би мовити, „концепційність“ нашої концепції? Чи „анти“ взагалі може бути якоюсь концепцією? Які конкретні позитивні постуляти цієї концепції?

III.

Антисоветський Союз Підсоветських Народів

1. Геополітичні межі нашої концепції і національні кордони

Звичайно, сама негація ССРСР в ім'я суверенізації його національно-державних складових частин — це ще ніяка позитивна концепція. Та, зрештою, це й нічим особливо не відрізняється від пропонованих АБН та колами УНРади „розподілу Росії“, чи відновлення самостійних держав 1917-18 рр. Головне, на чому так спритно спекують захисники російської концепції, а саме — питання про творче врегулювання взаємин між роз'єднаними частинами сучасної цілості ССРСР, питання про уникнення руйнівних конфліктів і міжусобиць між цими

частинами, питання взагалі про долю всієї цієї цілості а її майбутнє ставлення до світового порядку — ці питання самим актом ліквідації ССРСР та постанов на його місці ряду окремих держав ще не вирішуються. Чи думаємо ми про це і чи дає якусь розв'язку цих питань наша концепція?

Так. Про все це ми думаємо і все це враховуємо в своїй концепції. Концепцію Анти-СССР ми мислимо собі не тільки в негативному, а й у позитивному пляні. І саме в цьому полягає її певна відмінність від того, що досі виставлялося з боку АБН і кіл УНРади.

Передусім, виходячи з свідомости нерозривної зв'язаности нашої долі в майбутньому з долею всього сучасного підсоветського Сходу, ми в своїй концепції вважаємо за остаточне чітко окреслити конкретні межі того геополітичного простору, який ми мусимо взяти за базу нашої майбутньої перебудови. Ці межі ми точно означуємо наперед самою назвою нашої концепції, як межі саме того геополітичного простору, який нині називається ССРСР. Це також чітко оз-

начає й конкретні — як негативні, так і позитивні — цілі цієї концепції, бо ставить її на ґрунт певних однаково спільних тривалих інтересів саме тих усіх народів, що справді зв'язані в СРСР однією долею нині — нещастям бути підсоветськими, і однією долею в майбутньому — влаштуванням нового життя по ліквідації СРСР. Ніякого розпливання в загальноково-абстрактних і умовних межах взагалі потерпілих від большевизму народів, зокрема — советських сателітів у недавно комунізованих (але ще не советизованих) Європі, що мають лише деякі тимчасово-кон'юнктурні спільності з підсоветськими народами, а в цілому їхні проблеми й шляхи цілком відмінні, окремі й несполучні з проблемами й шляхами народів СРСР. Також ніякого пустопорожнього жонґлювання самими лише гарними гаслами про „свободу й державність для всіх народів взагалі“, без конкретного пляну з конкретними партнерами. Тим більше — ніякого безпринципного комбінування з специфічно „західними“ концепціями типу різних „Інтермаріум“, розрахованих на відір-

вання проблематики ближчих до Заходу підсоветських народів від решти народів підсоветського Сходу, що їх, всупереч єдиному антибольшевицькому фронтові з ними, при таких комбінаціях залишається самих перед лицем нового російського імперіялізму.

Пропонована нами концепція Анти-СССР, що є передусім концепцією спільної боротьби підсоветських народів проти советської системи поневолення їхньої російським большевизмом у формі ССРСР, має бути одночасно також і концепцією творчої співпраці цих народів для забезпечення їхньої свободи й національно-державного існування після ліквідації ССРСР. Бож справа в тому, що проблеми, які неминуче стануть перед цими народами по ліквідації ССРСР, такі ж самі спільні для них, як спільно й їхнє нещастя в ССРСР. І коли навіть ці проблеми з неминучости будуть і такими проблемами, як суперечності й конфлікти навколо питань про кордони й сфери їхніх національно-політичних інтересів, то й такі проблеми, при всіх взаємопротилеж-

ностях різних національних інтересів цих народів, все ж в основному покриваються однією спільною для всіх них проблемою, а саме — проблемою ліквідації всіх цих проблем в інтересах так життєво-конечних для кожного з них миру й безпеки. Тому, коли самозрозуміло потрібним і можливим є якийсь союз цих народів для ліквідації їхнього невідвільного радянського союзу, то таким же самозрозуміло потрібним і можливим є також і їхній союз для ліквідації, так би мовити, попутних наслідків ліквідації цього союзу, тобто—можливих суперечностей між ними, що означає, власне, союз для взаємного забезпечення здобутої волі та створення умов для творчого життя й співжиття. І такий союз має бути створений уже тепер, у боротьбі за визволення, а не щойно після закінчення цієї боротьби, що в іншому разі може перетворитися в нову, вже взаємну боротьбу і нову втрату волі.

Відповідно до цього ми вважаємо потрібне в чіткопокреслених межах взятого нами за базу перебудови геополітичного простору СРСР також

чітко окреслити й устійнити наперед і кордони національно-політичних інтересів кожного з партнерів спільної перебудови цього геополітичного простору за нашою концепцією. Ці кордони можна цілком точно означити, як кордони кожної нині советської національної республіки. Ніяких інших варіантів кордонів і ніяких завчасних суперечок навколо них. При цьому має бути тільки передбачене майбутнє врегулювання окремих, уже тепер наперед визначених, питань про певні спірні території, доля яких має бути вирішена шляхом демократичного плебісциту серед місцевого населення під взаємним контролем зацікавлених сторін та під міжнароднім контролем. Щодо територій і кордонів ліквідованих большевиками республік і національних областей, то вони, безперечно, мають бути визнані за існуючі й дійсні, а їхню дальшу долю мають вирішити їхні народи після того, як їхнє волевиявлення буде забезпечене шляхом їхньої репатріації на рідні землі.

Але детальніше про це потім. Тепер же конкретизуємо дещо саму практичну схему нашої концепції.

2. Союз для ліквідації примусового союзу

Ми вважаємо, що на тій конкретній геополітичній базі і на тих конкретних національно-політичних постулятах, які ми визначили вище, передусім має бути створений союз усіх різнонаціональних антисоветських сил Советського Союзу. Цей союз і за своєю назвою і за своєю суттю не може бути нічим іншим, тільки ось чим: **АНТИСОВЕТСЬКИЙ СОЮЗ ПІДСОВЕТСЬКИХ НАРОДІВ**, або коротко — **АНТИ СССР**. Мета його покищо має бути чисто практично-революційна: внутрішньосоветська й позасоветська діяльність для ліквідації советської влади і отієї визначеної вже нами десоветизації нинішніх советських республік та їхньої суверенізації. **Ніяких попередніх „урядів“, чи „парламентів“** (або — „передпарламентів“) для цілої території нинішнього СССР, як також **ніяких наперед визначених форм організації співжиття народів десоветизованих і суверенізованих республік**. Лише одне визначене наперед, взаємно прийняте зобов'язання: **кожна респуб-**

ліка, що була в ССРСР союзною республікою, стає незалежною, сама незалежно творить на своїй території нову владу, яка обов'язково мусить бути демократичною за формою свого творення і за своєю суттю, і кожна республіка при тому не має права переступити чітко визначені наперед кордони своїх національно-політичних інтересів (тобто — свої нинішні кордони в ССРСР) до часу наступних по ліквідації большевизму спеціальних спільних рішень.

Таким чином фактично сучасні союзні республіки ССРСР, за нашою концепцією Анти-ССРСР, спочатку теж мають бути, хоч і незалежними, але в той же час і союзними. Тільки, по ліквідації їхнього союзу, вони стають союзними в антисоветському союзі, який, як це виходить із самої його назви, має бути лише союзом для ліквідації союзу. Це має бути своєрідний, так би мовити, ліквідаційний союз, цілі якого, як і цілі всякого ліквідаційного органу, зводяться тільки до одного завдання: **забезпечити мирний і безбодісний перехід народів від примусо-**

вого співжиття в одній багатонаціональній казармі до нормального національно державного життя в своїх власних домівках, виключивши при тому несправедливість, насильство і взаємну ворожнечу, які можуть виникнути при розподілі колись спільного майна. І, звичайно, цей ліквідаційний союз за самою своєю природою є союз тимчасовий, приблизно аналогічний воєнному альянсові, що вигасає з часом ліквідації причин, що його покликали до життя, тобто — з часом укладення мирового договору на засадах нового „статус кво“, бажаного для партнерів альянсу.

Зрештою, якщо вже вдаватися до аналогій, то найвідповіднішою аналогією до нашого проєкту десоветизації й суверенізації нині советських союзних республік міг би бути загально всіма на еміграції схвалюваний проєкт ліквідації советського... колгоспу. Як відомо, всі на еміграції, навіть і прихильники колективних форм соціалістичного сільського господарства, сходяться на тому, що советські примусові колгоспи мусять бути ліквідовані, але в зв'язку з тим, що розподіл

колективізованого майна — не така проста штука, вже вільні селяни мають самі себе деколективізувати, перетворивши колгосп у нову, протилежну йому своєю метою, переходову кооперативну організацію для справедливого й доцільного розподілу спільного майна. Безперечно, СРСР є нічим іншим, тільки великим колгоспом націй, примусово колективізованих російським більшевизмом. І ліквідація цього колгоспу є такою ж konieczністю при ліквідації більшевизму, як і ліквідація колгоспу в буквальному значенні цього слова. Але при цьому також і цей багатонаціональний колгосп має бути ліквідований розумним організованим способом, шляхом перетворення його в його протилежність і розподілу його спадщини не шляхом анархічного розбору, хто, як і скільки зуміє взяти, а шляхом взаємного демократичного порозуміння.

Правда, при цьому виникає питання, яке вже й ставиться на еміграції, мовляв — а для чого взагалі ліквідувати цей колгосп, коли ліквідація його й так несе певні ускладнення, а тим часом можна тільки змінити ке-

рівництво і далі триматися разом одного спільного майна. Це також аналогічне тому, що говорять прихильники збереження колективного господарювання. На такий „колгоспний“ точці зору стоїть уся російська еміграція. Але даремна справа. Пов'язаність колективізації (в ширшому розумінні цього слова) всього життя в СРСР у соціальній площині з такою ж колективізацією і в національній площині логічно й неминуче веде до того, що, власне, прагнення до деколективізації в обох цих площинах пов'язуються в протисовєтській боротьбі народів СРСР так тісно, що майбутня перебудова життя цих народів не може не бути чимось іншим, як тільки суцільною їхньою деколективізацією як у соціальній, так і в національній площині. Тому ліквідація СРСР є річчю, яка вже історично перерішена. Можна лише хібащо, як і в питанні про майбутнє колективних (не колгоспних) форм життя, дискутувати про можливість і доцільність якогось нового, іншого, вже справді добровільного об'єднання вільних. Але це справа дальшого майбутнього, про яке

можна буде говорити щойно після того, як об'єкти такого об'єднання вже стануть цілком вільними. Але про це ми ще говоритимемо далі. Зараз же зупинімось на іншому питанні, справді актуальному саме в пляні практичного здійснення нашої концепції в ближчому майбутньому, безпосередньо по ліквідації большевизму.

IV

Демократизм і міжнародний контроль у нашій концепції

1. На зразок Об'єднаних Націй під контролем ООН

Наш союз Анти-СССР ми уявляємо собі в вигляді певної подоби Організації Об'єднаних Націй на базі обмеженого територіяльно-політичного комплексу, так би мовити, „розсовеченого і розсоюженого“ ССРСР. Але, самозрозуміло — Об'єднані Нації без права вета. Принцип абсолютної рівності всіх партнерів, незалежно від величини народу — цей єдино послідовний демократичний принцип взаємин між народами, ми вважаємо за головний принцип побудови нашого союзу.

Алеж, скажуть нам, яка сила має бути гарантією такого союзу? Чи ви-

ствань лише моральних зобов'язань партнерів союзу, вятих на себе при його створенні для боротьби з більшовизмом, тобто — чи не роздетиться такий союз на другий день після перемоги, коли кожен захоче використати ситуацію в своїх власних інтересах? Адже гарантією виконання зобов'язань може бути тільки загроза санкцій щодо порушника, а який же надрядний поліційний чинник у цьому випадку може застосувати відповідні санкції?

Думаючи реалістично, ми теж погоджуємося з тим, що гарантією такого союзу мусить бути сила. Яка ж сила?

І тут ми відважуємося висловити прямо й недвозначно тезу, яка в своїй дальшій конкретизації й становить собою саме те, що суттєво відрізняє нашу концепцію від недовведених у своїй загальниковості інших українських концепцій. Ми вважаємо не тільки за можливе, а й за konieczне — погодитись на міжнародний контроль світової Організації Об'єднаних Націй над процесом майбутньої перебудови підсоветського Сходу і на вирішаль-

ний арбітраж ООН в усіх спірних питаннях, з застосуванням міжнародної військово-поліційної сили, як гарантії виконання попередніх зобов'язань, прийнятих на себе партнерами Анти-СССР. Самозрозуміло — при умові, що представництва в ООН нинішніх советських республік та комуністичних сателітів будуть негайно ж репрезентовані відповідними національними представництвами даних народів.

Над чим же має переводити контроль ООН? Звичайно, не над здійсненням якогось там „самовизначення“ тих націй, які вже, як давно самовизначені одиниці, виступатимуть за нашою концепцією партнерами Анти-СССР і такими себе взаємно в своєму антисоветському союзі в конкретних сучасних кордонах визнають. Принципи самовизначення ми вважаємо слушним тільки щодо окремих народів нинішньої РСФСР, які там існують або взагалі в бездержавних формах життя, або в нижчих, ніж їм бажані, державних формах (автономних республік та областей). Цим народам мусить бути дана можливість повного самовизначення і відокремлення в особі,

чи з'єднані з іншими, державні одиниці. Щодо всіх уже самовизначених і існуючих в окремих державних формах народів, то тут контроль ОН має стосуватися тільки справ, зв'язаних з вирішенням різних спірних питань між ними, як то — певні питання уточнення й корегування кордонів, питання приналежності тих чи тих спірних територій і т. п. Зобов'язуючим при цьому має бути схвалений заздалегідь усіма партнерами Анти-СССР принцип демократичного плебісциту в спірних районах під наглядом ОН.

2. Плебісцит у питанні взаємин з Росією

1, нарешті, ще один дуже важливий момент, який ми тут хочемо спеціально наголосити, конкретизуючи нашу тезу про контроль ОН над процесом майбутньої перебудови підсовєтського Сходу. Тому що ми, як і всі інші неросійські кола на еміграції, проти російської тези про повторне „самовизначення аж до відокремлення“ після реставрації імперіяльної Росії, хоч би й шляхом плебісциту під контро-

лем ОН, ми знаємо, що наші російські супротивники і в ставленні до нас вживуть того самого демагогічного аргументу, яким вони послуговуються тепер у полеміці з іншими супротивниками їхньої концепції. Мовляв — ви проти такого плебісциту, бо ви знаєте, що ваші народи проти „відірвання від Росії“. Так само й щодо нашої постави питання вони можуть сказати: ви обійшли момент плебісциту над питанням відірвання від Росії; ви без згоди своїх народів хочете їх тримати окремо від Росії в своїх національних республіках; ви не хочете дати їм змогу проголосувати за єдність з Росією, ви не демократи і т. д. і т. п. Тож ми заявляємо: на відміну від інших, ми вважаємо не тільки за можливе, а й за потрібне дати змогу нашим народам виявити свою волю шляхом демократичного плебісциту під контролем ОН саме в питанні про єдність чи розрив з Росією. Так. Ми за це. Тільки з однією зовсім незначною корективою...

Проста логіка говорить, що коли двічі по два — це чотири, то так само й чотири — це двічі по два. Зна-

чить, і голосування в справі ставлення до Росії однаково демократичне й однаково виявляє волю народів — чи вони проголосують за те, чи виходити їм з Росії, чи проголосують за те, чи входить їм у Росію. І ми гадаємо, що можна й треба погодитися на те, щоб після ліквідації СРСР і цілковитої десовєтизації та суверенізації національних республік, приблизно за такі ж пару років, як і ті, що їх визначають наші російські супротивники, як термін підготовки до демократичного плебісциту, — отже, щоб за такий самий час громадянам кожної неросійської республіки було дано можливість проголосувати під контролем ОН у питанні: зректися їм, чи ні, своєї суверенності на користь російської федеративної республіки, або — бути їм далі незалежними чи стати залежними? Звичайно, при умові — якщо навіть хоч одна якась поважна група громадян даної республіки з введеної ініціативи піднесе питання про потребу такого плебісциту. При неактуальності ж цього питання в даній республіці його не треба буде й перегословувати. Накидати плебісцит, звичайно, нема потреби.

3. Не об'єднання, а передумови для об'єднання

Та все ж таки, скажуть нам наші супротивники — Анти-СССР, як в основному концепція негативна, подумана лише як форма ліквідації ССРСР, це ще не є жадна концепція справжнього вирішення цілості проблеми підсоветського Сходу до кінця. Мовляв, вирішенням проблеми до кінця є тільки створення на місці ССРСР одного якогось потужного державно-політичного й господарсько-економічного організму, що зніме з порядку денного всякі національні проблеми на цьому просторі, звівши їх усі до одного знаменника, яким стануть інтереси всієї цієї цілості перед лицем решти світу. От, мовляв, російська концепція створення на місці ССРСР єдиної федеративної держави дає таке вирішення проблеми до кінця. Велика й могутня російська федеративна держава, забезпечена від агресії ззовні й настільки сильна, щоб вирішально впливати на світовий порядок речей, будучи фактором рівноваги в Європі й Азії, — це, мовляв, єдина розв'язка до кінця. Поява ж на місці ССРСР ря-

ду суверенних держав — це, мовляв, втрата рівноваги, дезорганізація Сходу, створення нових вогнищ неспокою, відкриті двері для агресії і т. д. і т. п.

А при цьому не бракує ще й таких аргументів: мовляв, цілий світ? іде? до об'єднання, панівною тенденцією сучасності стає інтеграція, а не диференціація, а тому й такий комплекс, як підсоветський Схід, мусить увійти в цей об'єднаний світ також об'єднаним.

Звичайно, наша концепція ні в якому разі не є концепцією заміни СРСР якоюсь новою інтегральною величиною такої ж могутності й ролі в світовій розгрі сил, тільки іншого політичного характеру. Це ясно й безсумнівно. Передусім — ми взагалі проти лабораторного проектування міжнародних об'єднань за довільними теоретичними схемами. Ми гадаємо, що це справа логіки самих реальних інтересів даних націй у процесі їхнього співжиття на базі однаково вільних і однаково рівних можливостей. Тому і в своїй концепції ми виходимо з реально існуючого стану та реальних інтересів підсоветських народів со-

годні, як також з їхніх реальних тенденцій щодо ближчого майбутнього, а? не з наперед узятих за догму якихось теоретичних настанов, тим більше — уривних на емігрантському безґрунті. І якщо мовиться про якісь форми майбутніх об'єднань, то єдиною наперед визначеною ціллю нашої концепції з цього погляду є ніщо інше, тільки одне й найголовніше для всяких справді творчих і тривалих об'єднань: створення для всіх нині підсоветських народів справді однаково вільних і однаково рівних можливостей та якнайкращої й якнайсприятливішої атмосфери для рішень про таку або таку форму об'єднання.

Але ми також цілком протилежно, ніж наші російські супротивники, підходимо і до самого питання про створення на місці СРСР одного державного організму. І, як це не дивно, підпорою нам у цьому підході є так само аргумент про потребу розв'язки проблеми підсоветського Сходу до війни, на який посиляються й наші супротивники, а також аргумент про тенденцію сучасного світу до об'єднання.

Щоб в'яснити нашу позицію в цьому питанні, розглянемо аргументи наших супротивників з нашої точки зору, починаючи з останнього, найбільш спекулятивно використовуваного ними аргументу.

V

Об'єднаний світ Об'єднаних Націй і наша концепція

1. Об'єднання світу і роз'єднання великодержав імперій

Чи справді світ іде до об'єднання і провідною тенденцією сучасності стає інтеграція? І в якому стосунку до цієї тенденції є наша концепція?

Відповідаємо твердо й певно: **так**. Світ справді йде до об'єднання, і тенденція інтеграції стає провідною тенденцією сучасності. Виразом цього є, наприклад, такі явища, як Об'єднані Нації і... розпад багатонаціональних великодержав-імперій.

Що це—парадокс? Об'єднані Нації і, так би мовити, роз'єднання націй—це однаково явища, стверджуючі прямування світу до об'єднання, тенденцію

інтеграції в сучасному світі? Дифференціація, як доказ інтеграції?

Ні, це не парадокс, а тільки ствердження дійсності. Якщо мовиться про ОН, то це явище, як показник процесу об'єднання світу, не потребує багато пояснень. Не зважаючи на всі труднощі й невдачі ОН в реалізації своїх плянів організації світу, ця світова інституція все таки повільно, але певно входить у свідомість усіх націй вільного світу (комуністичний саботаж ОН треба розглядати як окреме явище), як єдиний і самозрозумілий шлях до гармонізації своїх взаємин. Поступ же техніки взагалі і воєнної техніки зокрема, що робить світ все меншим і тіснішим, щораз більше змушує світ консолідуватися під одним світовим керівництвом, яким може бути тільки організація ОН.

Але що стоїть головною перешкодою в реалізації ОН плянів об'єднання світу в одній консолідованій системі? Головною перешкодою виявилось якраз те явище, яке животіє ще в сучасному світі, як спадок від давно минулих епох, і яке називається те-

пер на форумі ООН „великодержава“, а раніш називалось „імперія“.

Передусім — великодержави-імперії, єдині з-поміж усіх компонентів об'єднаного світу мають силу й відвагу протистояти та фактично протистоять Об'єднаним Націям. Звичайні, „нормальні“ національні держави не можуть піти проти ООН. Вони змушені підкорятися рішенням ООН, в системі яких усі нації рівні. Тільки великодержави-імперії, поперше — вимагають собі права вета й права диктату в ООН, руйнуючи тим самим підвалини системи ООН, а подруге — вступають у конфлікти і навіть у війну проти цілості ООН, зводячи нанівець їхнє значення.

Одночасно — великодержави-імперії, як багатонаціональні держави, створені, як правило, шляхом насильства однієї нації над іншими, в системі об'єднаного світу творять собою окремі, замкнені в собі „об'єднані світи“, через які перебуваючі в них нації входять до загального об'єднаного світу не прямо, а лише посередньо, і саме, так чи так, через посередництво панівної нації. Таким чином ут-

ворюється подвійна система взаємин між націями в об'єднаному світі за якоюсь неписаною подвійною мораллю, що робить нації нерівними і тим самим унеможлиблює здійснення основного принципу об'єднаного світу—рівності, без якої зводиться нанівець усяке значення ОН.

На тлі цього зовсім ясно, що і в матеріальному, і в моральному розумінні великодержаво-імперія несполучна з ідеєю об'єднаного світу. Тому процес здійснення цієї ідеї просто вимагає усунення цієї перешкоди справжнього тривалого й гармонійного об'єднання світу, і тому саме мірою розвитку тенденції до об'єднання світу в інтересах цього об'єднання відбувається неухильний процес природного розпаду багатонаціональних великодержав-імперій на нормальні національні держави. Тому розпалась Австро-Угорщина, розпалась і щойно тепер намагається воскреснути в большевицькій формі Російська імперія, розпадається і тільки демократично „оформлює“ і санкціонує цей розпад Великобританія, Франція з безсилим спротивом втра-

час свій імперіальний характер, Італія вже не імперія, Німеччина вже не імперія і т. д.

Так диференціація світу на засадах рівноправності націй стає логічним наслідком і конечною передумовою його інтеграції. І саме в прямій відповідності цій провідній історичній тенденції сучасності є наша концепція майбутньої перебудови підсоветського Сходу.

2. Ліквідація російської великодержави-імперії — вимога об'єднаного світу

А тепер погляньмо на справу вирішення проблеми підсоветського Сходу до кінця. Яке вирішення цієї проблеми буде вирішенням справді „до кінця“?

Вирішити проблему підсоветського Сходу до кінця, це значить передусім здійснити такі дві речі: 1. усунути небезпеку для світу з боку імперіалізму цього Сходу, як однієї політично-мілітарної потуги; 2. усунути причини протиріч і конфліктів на цьому Сході, як джерело неспокою для світу.

Не треба й пояснювати, що реальною підставою всякого імперіалізму

є сила, яку може мати тільки одна велика й могутня держава. Тому самозрозуміло, що створення на місці СРСР однієї держави такого ж розміру й потужності, як СРСР, незалежно від того, яка в ній буде влада, ні в якому разі не усуває небезпек імперіалізму такої держави, а тільки цю небезпеку переставляє в іншу площину. І це неминуче буде небезпека саме справі об'єднання світу, бо такому об'єднанню всяка імперіяльна велико-потуга проти ставить своє власне „об'єднання“ шляхом насильства.

Зрештою, якщо мовиться про російські проекти створення „великої єдиної Росії“ на місці СРСР, то автори цих проектів і не приховують того, що головний сенс існування такої великодержави вони вбачають якраз у тому, щоб творити сильне мілітарне протиставлення іншим державам і мати перевагу в змаганні з ними. Тобто—ці проекти явно розраховані не на замирення й об'єднання світу, а якраз на його поділ за старим „вовчим законом“ змагання за те, хто дужчий. І вони (ці проекти) виходять

не з загальних інтересів світу, яким вони чужі, а з суто егоїстичних вузьких інтересів одного окремого „світу в собі“, яким є одна великодержавна. Навпаки ж — у загальних інтересах світу, як цілості, зокрема в інтересах його об'єднання, є ліквідація таких окремих „світів у собі“ та перетворення всіх націй у рівнорядних партнерів одного об'єданого світу. Тому ліквідація російської багатонаціональної імперії є, безумовно, єдиним способом вирішення проблеми підсоветського Сходу до кінця; в розумінні справжнього усунення небезпеки для світу всякого імперіалізму з боку цього Сходу.

Так само зовсім ясно, що головною причиною протиріч і конфліктів на просторі підсоветського, чи підросійського, Сходу є й може бути в майбутньому ніщо інше, як передусім невирішеність проблеми національних взаємин народів цього простору. Скільки там поруч з російським народом існує ціла низка інших народів, чого не в силі заперечити навіть і найкрайніші російські шовіністи, то сама логіка їхнього існування й розвитку

1

неминуче веде до зростання, а не занепаду їхніх національних амбіцій, які ніколи не зможуть бути задоволені в рамках чужої держави і завжди прагнутимуть до свого власного державно-творчого самовиявлення. Самозрозуміло, що в одній російській великодержаві, незалежно від того, яка в ній буде влада, силою самої логіки збереження інтегральності такої великодержави, неминуче буде національний гніт, тобто — здушення національних амбіцій неросійських народів та насильне втримування їх у рамках цієї великодержави. Тим самим така великодержавна самою своєю природою не може, хоч би й хотіла, бути справді демократичною, а якоюсь мірою завжди буде тоталітарно-неутралістичною. А це значить, що в ній завжди буде добрий ґрунт для революційних заворушень і зудару протилежних національних тенденцій, які завжди ставитимуть світ перед клопотами про вирішення невирішених питань і не даватимуть змоги цій частині світу бути творчим компонентом світового об'єднання. До світового об'єднання ця частина світу, як і всі

інші, може творчо включитися тільки після цілковитого вирішення національної проблеми на її просторі, тобто — після постановки системи вільних національних держав рівнорядних народів. Тому й у цьому випадку диференціація є конечною передумовою інтеграції за формулою: роз'єднатися (звільнитися від пут імперіальної великодержави), щоб об'єднатися (в системі світового об'єднання). Тільки так буде вирішена проблема до кінця.

3. Об'єднаний світ, а не „об'єднані світи“

Алеж, скажуть нам, ще проблема рівноваги сил у світі, зокрема — в Європі й Азії. Мовляв, великодержава в формі імперіальної Росії є фактором рівноваги в Європі проти Німеччини і в Азії проти Японії чи іншої великої потуги. Роздрібнення російської великодержави на ряд малих національних держав, мовляв, порушить цю рівновагу й розв'яже руки для агресії Німеччини чи іншої потуги, тому й саме існування таких малих держав перед лицем такої агресії — неможливе.

На це може бути тільки одна відповідь: якщо ми стоїмо за об'єднаний світ Об'єднаних Націй, то єдиним фактором рівноваги в такому світі може бути тільки одна потуга: Об'єднані Нації. Рівновага великодержав, цей продукт стихійної „гри й розгри“ сил на базі „вовчого закону“ змагання за володіння в світі — це атавізм минулих епох, що тепер, на тлі другої половини двадцятого століття, є дивовижним нонсенсом. Гра в рівновагу в епоху атомової бомби — це гра на знищення світу атомовою зброєю. Організація нового світу не потребує ні великої Росії проти великої Німеччини, ні великої Німеччини проти великої Росії, ні інших великих потуг проти інших великих потуг. **Новий світ потребує тільки однієї великої потуги ООН, достатньо сильної для того, щоб не допустити агресії ні Росії, ні Німеччини, ні іншої держави і забезпечити спокій усім народам світу.**

Російська й інші імперіялістичні концепції рівноваги сил, що знаходять своїх прихильників також і в Америці,

розраховані, власне, на існування старого порядку речей у світі, витвором якого й захисниками якого є такі явища, як Російська імперія. Не уявляючи собі і не бажаючи собі іншого стану речей, носії концепції старої рівноваги лякають підросійські народи перспективою поглинення їх іншим агресором, вживаючи, як аргумент проти їхніх визвольних прагнень, таке: мовляв — погодьтесь на проглинення вас Росією, бо інакше поглине вас хтось інший. Можливість не бути поглиненим ніким вони виключають. І саме дивне при цьому те, що вони, ці захисники старої рівноваги за „вовчим законом“, ще й мають зухвалість прикриватися ширмою... Представники цих залякуваних народів чомусь найменше посилаються на ОН. А тим часом якраз об'єднаний світ ОН — найспівзвучніша визвольним прагненням наших народів ідея, і в ній — найневніша перспектива здійснення наших прагнень.

Лишається відкритим тільки ще одне питання: а чи реальна взагалі ідея ОН, як фактора сили, потрібної для організації світу на засаді нової рів-

новаги? Адже гарантом сили ООН сьогодні є, в суті, самі США; а США — великодержавна. Чи не значить це, що, замість рівноваги великодержав, ми обстоюємо перевагу однієї великодержави?

Поперше, сучасний стан фактичної відповідальності за ООН самих США є лише вислідом сучасної переходової ситуації поділу світу на два ворогуючі табори, коли Об'єднані Нації є, власне, „роз'єднаними націями“, серед яких відбувається класична „гра й розгра“ в старому стилі двох найбільших потуг світу — США, що опираються на ООН, і СРСР, що саботує ООН. У цій ситуації неможливе ані створення тієї міжнародної реальної сили ООН, спроба творення якої в формі міжнародної армії і „світового уряду“ зазнала фіяска, ані навіть фактичне включення в працю ООН інших, крім США, вирішальних світових сил. З ліквідацією цієї ситуації після ліквідації СРСР, що означатиме перемогу якраз принципу ООН, створення реальної міжнародної сили ООН за участі всіх народів світу буде річчю зовсім можливою. Тоді, звичайно, це

буде в повному розумінні цього поняття світова сила ООН, в якій роля США не буде настільки переважаючою, щоб можна було ототожнювати їх з ООН.

Подруге ж — і в самому факті переваги США в ООН та вирішальної ролі США в об'єднанні сучасного світу ми не схильні вбачати звичайної тенденції імперіялістичного опанування світу однією великодержавою. Передусім тому, що США ми взагалі не вважаємо за імперію, а тим більше — імперію старого типу, що будується на поневоленні однією нацією інших. США — це зовсім нове й особливе явище серед історичних державних утворів, бо це, власне, з'єднання вільних держав вільних людей різних національностей, а не завойовницька „тюрма народів“. Як таке, це явище, на відміну від старих імперій, не суперечне, а якраз відповідне сучасній тенденції до об'єднання світу. А головне — як осередок вільного співжиття вільних людей, США не були досі, і за своєю природою не можуть і бути, носієм поневолення інших націй. Якщо вірно кажуть, що „вільні не мають

смаку до поневолювання“, то це передусім стосується США, що, як це всім відомо, маючи колосальну силу, не завойовують інших, а навпаки — допомагають іншим визволитись. І коли б для об'єднання світу на нових засадах справді треба було б ініціативи й сили однієї потуги, то США мають усі дані для того, щоб саме в згоді з бажаннями й інтересами свободолюбних народів світу якраз такою потугою стати.

4. Ідея ОН — наша ідея

Отже — ми за об'єднаний світ Об'єднаних Націй і нашу концепцію майбутньої перебудови підсоветського Сходу ми не мислимо собі відірвано й ізольовано від загальної побудови світу за тією тенденцією, втіленням якого вже сьогодні є ОН. Тому ми не тільки не збираємся творити на місці ССРСР якоїсь нової великодержави, а навпаки — вважаємо за конечне унеможливити постановня там такої великодержави, байдуже — чи це мала б бути Росія, чи якась „Анти-Росія“, а чи ССРСР, чи „Анти-ССРСР“. І навіть якби це мали бути якісь нові Сполучені Штати.

До речі, з приводу ідеї Сполучених Штатів народів сьогоденнього підсоветського Сходу. Спекуляції на цій ідеї використовують у своїй пропаганді „великої єдиної Росії“ певні російсько-імперіялістичні кола, зокрема в Америці. Є навіть спроби змальовувати колишню Російську імперію і сучасний ССРСР, як своєрідний російський варіант Сполучених Штатів. І вже сам цей факт говорить про те, що, крім уживання назви „Сполучені Штати“, все це не має нічого спільного з тим, що з цією ідеєю зв'язано. Бож ані загарбані Росією народи з їхніми історичними й політичними особливостями, ані історично-політичний характер їхнього примусового співжиття в російській тюрмі народів, ані їхні сучасні тенденції й реальні потреби не дають жадних підстав до якогось уподібнення цього багатонаціонального комплексу до, в суті, безнаціонального (хоч різнонаціонального за походженням), але перетвореного в однонаціональний, колонізаційного конгломерату Сполучених Штатів Америки. Ми вже не кажемо про несполучність демократизму ідеї США з

традиційними тоталітаризмом і імперіялізмом Росії, яку під назвою „Сполучених Штатів“ хотіли б реставрувати її захисники.

Справжній сенс говорення з боку російських імперіялістичних кіл про „Сполучені Штати“ полягає тільки в тому, щоб під сприйнятливою для США зовнішньою формою, чи тільки назвою, створити за допомогою США на місці СССР таку ж, як СССР, російську силу проти... США! Справді ніяких інших підстав для конкретного затримання „цілості й великості Росії“, бодай у формі Сполучених Штатів, нема, крім однієї: економічного, політичного і мілітарного протиставлення іншим державам і передусім — США. Тобто маємо тут справу з чисто конкурентними російськими тенденціями, ворожими США. В перспективі ж об'єднаного світу ООН — це означає ту саму тенденцію, втіленням якої сьогодні є СССР, тобто — тенденцію до протиставлення ООН окремого самовистачального „світу в собі“, про що ми вже зазначили вище.

Правда, представники цієї російської тенденції посиляються, нібито,

на інтереси самих народів сьогоднішнього підсоветського Сходу. Мовляв, економічно вони не можуть існувати один без одного, мусять творити один економічний комплекс, бо тільки великі комплекси можуть економічно встояти в суперництві з іншими і т. д. І тут, як і в усіх інших моментах, виявляється старий консервативний підхід до справи. Бо справжні економічні інтереси народів сьогоднішнього підсоветського Сходу вимагають якраз чогось зовсім зворотнього: не боротьби за економічну самовистачальність якогось одного комплексу, що завжди досягається ціною жертви економічних інтересів народів на користь інтересам суто політичним і військовим, а включення народів в економічне життя всього світу, як одного світового економічного й політичного комплексу, без обмежень кордонами одного окремого „світу в собі“. Скільки ж майбутній об'єднавий світ ООН саме й має бути таким одним великим економічним комплексом, то якраз безпосередній контакт із цим світом самих окремих народів, як суб'єктів світової спільноти, а не через

посередництво надрядних політичних творів, є у взаємних інтересах — і цих народів, і всієї світової цілості.

Виходячи з цього, ми й не проєктуюмо ніякого самовистачального комплексу на місці СРСР. І, відповідно до цього, наш союз „Анти-СРСР“ ми уявляємо собі, як тільки інструмент для організації ліквідації СРСР і організованого переходу народів цього простору в систему об'єднаного світу ОН. Самозрозуміло, по виконанні цього свого завдання цей інструмент ліквідується сам собою, як непотрібний.

Таким чином, всупереч намаганням наших російських супротивників виставити себе в вигляді носіїв „ідей великого об'єднання“, співзвучної з тенденцією до об'єднання світу, а представників боротьби за незалежність підсоветських народів від Росії — в вигляді носіїв „ідей відокремлення“ й ізоляції себе в своїх дрібних національних державах, насправді маємо цілком протилежну картину: якраз російські „об'єднувачі“ в межах окремого російського „об'єднаного світу“ є носіями ізоляціонізму й протиставлення об'єднаному світові, а неросій-

ські „відокремлювачі“ є носіями ідеї
безпосереднього включення в світову
єдність, якій за самою своєю суттю
не може протистояти і від неї „ізо-
люватися“ в наш час ні одна мала
національна держава.

VI

Майбутнє підсовєтського Сходу і майбутнє Росії

1. Не роздрібнення, а „розкріпачення“

Та проте, як ми це вже відмітили вище, наша концепція Анти ССРСР не тільки не заперечує творення різних більших об'єднань, зумовлених економічними чи політичними інтересами певних народів, а навпаки — створює найкращі передумови для таких об'єднань, бо запевняє всім народам однаково рівні можливості й вільну ініціативу. Адже ясно, що всякі справжні об'єднання можуть статися лише з власної вільної ініціативи відповідних партнерів, а не наслідком якогось теоретично визначеного кимось „залізного закону“, а тим більше, коли цей „закон“ придумують представники па-

нуючої нації з метою виправдання вже вчинених загарбань.

Взагалі ж наша концепція ні в якому разі не є концепцією, так би мовити, „роздрібнення“ великих держав заради самого принципу. Ми не за роздрібнення великих, а тільки за розкріпачення поневолених. І якби Росія була тільки великою, а не тюремною, то, навіть стоячи за об'єднання світу, якому заважають великодержави, ми не виставляли б тези про „розподіл Росії“. Зрештою, ми й так такої тези не ставимо, і навіть більше того — за нашою концепцією Росія, як національна держава, має залишитися такою великою та ще й найбільшою з усіх держав Анти-СССР. Та й сама перебудова цілого сучасного СССР на базі національних держав за нашою концепцією не є жадним „роздрібненням“. Це тільки безглузда російська пропаганда змальовує справу так, нібито хтось хотів би „розділити Росію на удільні князівства“ в вигляді якихось „200 державок“ за кількістю національностей та племінних груп СССР і т.п. Насправді ж воно далеко не так...

Насправді мовиться тільки про ті сучасні 16 формально суверенних рес-

республік ССРСР, які по ліквідації їхнього примусового союзу мають стати фактично суверенними. Тобто — мовиться конкретно про Росію (Російську федерацію), Україну, Білорусь, Грузію, Вірменію, Азербайджан, Туркменістан, Таджикистан, Узбекистан, Казахстан, Киргизстан, Литву, Латвію, Естонію, Молдавію і Карело-Фінську республіку. Але й про ці 16 республік мовиться тільки як про 16 реальних, конкретно існуючих об'єктів волевиявлення народів, а воля цих народів у межах цих об'єктів може бути за нашою концепцією виявлена в майбутньому не обов'язково внапрямку кінцевого існування даної республіки, як суверенної держави. І навпаки — в межах котроїсь із цих республік, якщо вона не однопонаціональна, може бути виявлена також воля певних її частин до окремого державного оформлення, або приєднання до інших, відповідніших їм, державних творів. Тому, коли йдеться про майбутнє державно-політичне обличчя сучасного простору ССРСР, то за нашою концепцією воно не тільки не означатиме більшої кількості

державно-політичних одиниць на місці ССРСР, ніж сучасні 16 республік, а навпаки — означатиме навіть дещо меншу їх кількість і дещо більші їхні розміри...

2. Суверенність і федерації — не самоціль, а форми самовизначення

Передусім мусимо підкреслити, що йдеться нам не про якусь наперед згори перерішену суверенізацію **кожної** сучасної совєтської республіки заради самого принципу суверенізації. Йдеться тільки про суверенізацію тих республік, що їх народи самі **знизу** вже саме такий шлях свого самовизначення для себе обрали і це історично засвідчили, поперше — фактом свого окремого національно політичного життя перед опануванням їх совєтською владою, а подруге — фактом своєї національно-визвольної боротьби в ССРСР і на еміґрації саме в напрямку своєї безумовної суверенізації. Тому наш принцип суверенізації не означає автоматичної суверенізації, напр., тих із сучасних 16-ох совєтських республік, які були, як суверенні республіки, створені не

самими їхніми народами знизу, а советською владою згори. Такі республіки і в протисоветській боротьбі в ССРСР і на еміграції не репрезентовані ніякими своїми окремими національно-державними рухами і, самозрозуміло, їх ми не можемо враховувати в число тих партнерів, які мають за нашою концепцією репрезентувати дані народи, як окремі нації, в конструкції Анти-ССРСР.

Кого ми тут маємо на увазі? Маємо на увазі, напр., таку республіку, як Карело-Фінська, що її створила советська влада в 1940 р. спеціально в змаганні з Фінляндією із загарбаних частин Фінляндії та з Карельської автономної республіки зі складу Російської федерації. Ніхто ніде не чує нині ні в ССРСР, ні на еміграції про якісь окремі національно-державницькі претенсії такого народу, як карело-фінський, бо вся карело-фінська проблема — це лише проблема майбутнього кордону між Росією й Фінляндією та проблема майбутнього частини фінського народу і майбутнього карельського народу. Звичайно, воля фінів і карелів має бути якнай-

повніше врахована при вирішенні питання майбутнього Карело-Фінської республіки, але це, здається, передусім справа саме отого вирішення спірних питань кордонів, що його за нашою концепцією має вирішити **плебісцит під контролем ООН**. Очевидно, саме таким способом у зв'язку з відсутністю карело-фінського національно державницького руху в проти-советській боротьбі і буде в межах сучасної Карело-Фінської республіки вирішуватись її майбутня доля. Хоч при тому, звичайно, і варіант суверенності цієї республіки, якщо на те буде воля її населення, не виключений.

Дещо сильного з цим має і питання Молдавської республіки, теж створеної советською владою в 1940 р. в змаганні з Румунією з частин молдавської етнографічної території зі складу колишньої Румунії та з частин Молдавської автономної республіки зі складу Української ССР. Звичайно, в цьому випадку маємо справу з окремою реально існуючою молдавською національністю, але її національна воля в питанні Молдавської респуб-

ліки не була ще знизу виявлена, і ця воля нам точно не відома. Окремого ж молдавського національно-державницького руху в протисовєтській боротьбі ні в ССРСР, ні на еміґрації щось не чути. Тому, самозрозуміло, Молдавська республіка також за нашою концепцією має бути віднесена до об'єктів перевірки волі її населення під контролем ОН, а не до ряду республік, що мають стати суверенними силою самого факту їх десовєтизації. Хоч у цьому випадку варіант існування суверенної Молдавії в майбутньому більш, ніж у випадку з Карело-Фінською республікою, реальний.

Отже — вже дві республіки із числа сучасних 16-ох совєтських формально суверенних республік ми не вважаємо за таких, що мають самозрозуміло існувати і в майбутньому на місці ССРСР. Принаймні, не маючи їхнього національно-державницького заступництва в сучасній протисовєтській боротьбі народів ССРСР, ми не передбачаємо їх зовсім певного заступництва в нашій концепції і конструкції Анти-ССРСР.

Далі маємо справу ще з п'ятьома середньо-азійськими республіками, що питання їхнього окремого існування в майбутньому на місці ССРСР за нашою концепцією є також далеко не samozрозумілою річчю. Цими п'ятьма республіками є: Туркменська, Таджикицька, Узбекицька, Казахська і Киргизська. Ці п'ять республік, як окремі республіки також створені згори советською владою на місці існуючої перед тим Туркестанської та зв'язаної з нею Хорезмської республіки. Нині ж у протисовєтській боротьбі ми знаємо тільки один Туркестанський національно-визвольний рух, у якому народи всіх цих п'яťох республік виступають спільно за одну мету: створення суверенної Туркестанської держави на засадах федерації. Звичайно, питання федерації цих п'яťох республік, як спеціальне туркестанське питання, в якійсь формі має бути вирішене самими цими народами в межах самого Туркестану по ліквідації ССРСР. Та в кожному разі при відсутності окремих національно-державницьких рухів цих народів (принаймні — при відсутності більш-менш поважних ок-

ремих рухів) ми гадаємо, що саме в формі **одного туркестанського руху** ці народи мають бути репрезентовані і в нашій конструкції Анти-СССР. І також, очевидно, саме в формі **однієї Туркестанської федерації** існуватимуть ці народи і в майбутньому на місці сучасних п'яťох середньоазійських советських республік.

Таким чином уже з 16-ох сучасних советських республік маємо тільки 9, що їхнє існування, як окремих суверенних республік, в майбутньому на місці ССРСР ми накреслюємо, як безсумнівне, і їхнє заступництво передбачаємо в нашій конструкції Анти-СССР.

Але також і серед протисоветських національно-державницьких рухів народів цих 9-ох республік, зокрема — на еміґрації, існують певні виразно-помітні тенденції до більших об'єднань, нині — для спільного захисту своїх національно-державницьких інтересів, а в майбутньому — для спільної організації національно-державного співжиття. Маємо на увазі тенденцію кавказьких республік творити одну **Кавказьку конфедерацію** і тен-

денцію прибалтійських республік творити свій тісніший **міждержавний союз**. Звичайно, ці народи, що мають свої виразно виявлені в ССРСР і на еміграції окремі національно-державницькі рухи, навігь і як представники своїх більших плянованих об'єднань, в нашій конструкції Анти-ССРСР мають бути репрезентовані окремо, але в майбутньому треба зовсім поважно рахуватись із постанням їхніх більших міждержавних об'єднань.

При цьому треба відразу ж зазначити, що три прибалтійські республіки, як такі, що в комплексі ССРСР опинились зовсім недавно, та які на цій підставі є нині в трохи відмінній міжнародньо-політичній ситуації, ніж усі інші республіки ССРСР, взагалі мають окремі, специфічно свої власні історичні традиції й тенденції. І, хоч ми їх і вважаємо компонентами нашої концепції Анти ССРСР, все ж вони ані тепер, ані в майбутньому не можуть вважатися сталими партнерами Анти-ССРСР. Скоріше всього по ліквідації ССРСР вони включаться в якусь іншу, не пов'язану з комплексом ССРСР і Анти-ССРСР, північноєвропейську між-

державну конструіцію. Скільки ж і самі росіяни вважають самозрозумілим і незаперечним факт виключення в майбутньому цих республік із тієї сфери, яку вони вважають „російською“, то й суверенізація цих республік не означатиме, навіть згідно з російською опінією, факту „роздрібнення“ тієї величини, яку вони називають „Росією“, тобто — ССРСР.

Отже — все це означає, що фактично тільки 7 республік, тобто — Російська федерація, Україна, Білорусь, Туркестанська федерація, Грузія, Вірменія, Азербайджан (ці три останні, можливо, в формі одної Кавказької конфедерації) — ось ті державно-політичні одиниці, що їх постання на місці ССРСР зовсім певно передбачає наша концепція Анти-ССРСР і що їхні народи, ми, так само зовсім певно, вже тепер вважаємо партнерами Анти-ССРСР.

3. Вирішення проблеми „народів Росії“ за російською ж концепцією

Але як ми мислимо собі майбутнє Російської федерації за нашою концепцією? Чи має це бути просто де-

советизація (і теж своєрідна суверенізація супроти інших республік нинішнього ССРСР) сучасної РСФСР, чи також суверенізація кожної нині автономної республіки РСФСР?

Як ми вже зазначили раніше, ми ніяких претенсій до Росії в пляні її „розподілу“ не маємо і також ніякого спеціального, виняткового в нашій концепції, підходу до Росії і російського народу — ані в сенсі якихось привілеїв, ані в сенсі якихось обмежень — не передбачаємо. Питання майбутнього Росії ми хочемо вирішити не тільки строго в дусі тих загальних принципів, які ми за своєю концепцією застосовуємо до всіх народів сучасного ССРСР, але також і строго в дусі тих принципів, які проголошують самі ж росіяни в своїй концепції т. зв. „освобождения народов Росії“. Цими принципами є: 1) національно-політичне самовизначення народів і 2) реалізація цього самовизначення під контролем ООН.

Зрештою, якщо взяти справу формально, то принципи нашої концепції Анти-ССРСР взагалі відрізняються від принципів російської концепції „освобождения народов Росії“ тільки

деякими поправками й уточненнями. Так принцип самовизначення народів ми, власне, уточнюємо таким способом: самовизначення народів, які ще не самовизначились, і призначення фактів самовизначення, які вже сталися. Щодо принципу реалізації самовизначення під контролем ООН, то його ми уточнюємо так: реалізація самовизначення народів під контролем ООН, як гарантування ООН суверенності вже самовизначених народів і гарантування правдивості справжнього самовизначення ще не самовизначених народів. А при цьому всьому одна найсуттєвіша поправка: „народи Росії” — це значить народи Росії, а не ССР, тобто — народи сучасного РСФСР, а не тих республік, що існують поруч і на однакових засадах з РСФСР.

Виходячи з цього, ми стоїмо за вирішення проблеми народів Росії (РСФСР) якраз точно за принципами російської ж концепції „освобожденія народов Росії”. Це значить: скільки Росія є нині багатонаціональною федерацією, а ця федерація, як відомо, була створена згори російською советською владою, а не знизу самими

народами. Федеративний зв'язок цих народів, безперечно, мусить бути стверджений свобідною волею самих цих народів, або ж заперечений тими народами, що прагнуть і мають підстави до суверенного державного життя, чи приєднання до інших державних творів на місці ССРСР. Отже — всі автономні національні республіки РСФСР, які існують нині і в яких є поважні тенденції до суверенізації, чи приєднання до інших державних одиниць, а реалізація цих тенденцій можлива (тобто — якщо дана республіка не є островом серед російської етнографічної території і дійсно може від Росії відокремитись, чи приєднатись до когось іншого), повинні негайно ж по ліквідації ССРСР з власної ініціативи і під контролем ООН перевести в себе плебісцити в питанні дальшого свого перебування в складі Російської федерації і таким чином здійснити своє самовизначення. Так само народи тих колишніх національних автономних республік і областей РСФСР, що були в різні часи насильно ліквідовані згори російською советською владою, повинні негайно по ліквідації ССРСР

дістати не тільки право, а й реальну змогу (тобто — має бути спочатку здійснена репатріація того населення, що було примусово виселене при ліквідації цих республік і областей) самовизначитися шляхом плебісциту під контролем ОН у питанні про своє даліше перебування в складі Російської федерації, чи приєднання до інших державних творів. І, нарешті, також ті народи нинішньої РСФСР, які ані не мали, ані не мають нині в РСФСР своїх окремих національних республік, але які мають історично оформлені й діючі тепер поважні рухи за їхню суверенізацію, яка може бути зреалізованою — теж повинні, як і народи двох попередніх груп, дістати всі можливості самовизначення під контролем ОН.

Говорячи це, ми маємо на увазі такі три групи народів сучасної РСФСР: 1) народи волзько-уральського простору (чи, як вони самі себе називають, — народи Ідель-Уралу); 2) народи Північного Кавказу й Криму та 3) козаки Дону й Кубані.

До народів Ідель-Уралу належать в основному народи трьох нині авто-

номних республік РСФСР — Татарської, Чувашської і Башкирської, а також кілька суміжних і споріднених з ними менших народностей, що творять собою один національно політичний комплекс. У своїх протисовєтських рухах в ССРСР і на еміґрації ці народи виступають з домаганням відокремлення в окрему державну одиницю типу федерації. Межуючи з народами Туркестану (через Башкирську республіку, що межує з Киргизькою республікою), народи Ідель-Уралу мають цим першу підставу для ставлення питання про відокремлення від Росії, а величина їхньої спільної території (250 тис. кв. км) і кількість населення (7,5 млн) дають їм другу підставу для цього. Але головне — існує конкретний і активно діючий рух цих народів за відокремлення, репрезентований також своїм відповідним центром на еміґрації. Все це обумовлює конєчність надання цим народам усіх можливостей національно-державного самовизначення по ліквідації ССРСР, і це й обстоює наша концепція.

Щодо народів Північного Кавказу й Криму, то тут, за виключенням де-

яких народів (осетинів, дагестанців тощо) маємо справу з народами, що їхні національні республіки й області (Чечено-Інгушська, Кабардино-Балкарська, Черкеська, Карачаєвська) були по другій світовій війні насильно ліквідовані, а їхнє населення виселене. Звичайно, по ліквідації СРСР мають вважатися ліквідованими і всі докона-ні совєтською владою насильницькі акти зміни національно-державних форм життя цих народів, отже—їхні республіки мають вважатися існуючими, а виселене з них населення має бути репатрійоване. На цій базі й має бути здійснене їхнє самовизначення, що силою факту їхнє межування з кавказькими республіками (Грузія, Азербайджан) має всі підстави бути зреалізованим у формі відокремлення від Росії.

Але і в цьому випадку, як і випадку з народами Ідель-Уралу, мовиться про самовизначення цих народів (за виключенням самовизначення Криму, що про нього далі буде мова окремо) не в формі питання про відокремлення в кілька окремих малих держав, а в формі питання про відокремлення

в одну Північнокавказьку федерацію та приєднання до можливої Кавказької конфедерації. Саме в такій формі вже відбувалось самовизначення цих народів у революційні роки (відома Горська республіка Північного Кавказу в 1918 рр., що була ліквідована більшовиками шляхом воєнної агресії) і саме в такій формі мислять своє майбутнє існуючі нині (зокрема на еміграції) національно-державницькі протисовєтські рухи цих народів. Відповідно до цього і наша концепція передбачає якраз самовизначення цих народів саме в такій формі.

4. Проблема Криму й засади інтернаціоналізації

А тепер окремо щодо Криму. Як і всі ліквідовані совєтською владою автономні республіки РСФСР, Крим по ліквідації ССРСР за нашою концепцією має вважатись існуючою республікою, а дальшу його долю має вирішити сам його народ після відповідної репатріації. Але справа в тому, що з фактом суверенізації України, що за нашою концепцією ста-

неться силою самого факту ліквідації СРСР, Крим відразу ж втратить всякий географічний зв'язок з Росією (якого він, зрештою, й так ніколи не мав), а всякі політичні зв'язки з Росією теж порвуться відразу ж, з хвилиною занепаду центрально-російської советської влади. Звичайно ж нема жадних підстав, і про це не може бути й мови, щоб спеціально творити для Росії якийсь штучний „кримський коридор“ через Україну і за всяку ціну втримувати його, бодай на статусі автономної республіки, в складі Російської федерації. Тим часом же органічний географічний і господарський та політичний зв'язок Криму з Україною, а цей зв'язок тоді логічно ще більше зміцніє, неминучо поставить на порядку дня перед Кримською (тоді вже незалежною) республікою питання про якийсь ближчий (мабуть таки на підставах автономії) зв'язок з Україною. Тим більше, що, як відомо, в досовітський період української державности Крим уже був один час складовою частиною України.

Але, звичайно, ми далекі від думки про якийсь автоматичний „аншлюс“

Криму в склад України на підставі якихось аргументів однобічного характеру, чужих засадам нашої концепції, базованої лише на ґрунті реально існуючих фактів і тенденцій. Тому, виходячи тільки з факту безсумнівного зникнення підстав для пов'язаності в майбутньому Криму з Росією, навіть на засадах автономії, і виключаючи безпідставні претенсії Росії на цю територію, ми одночасно також не думаємо переключити автоматично питання Криму в комплекс питань України. Питання Криму в нашій концепції ми ставимо, як окреме питання, що його має вирішити сам народ Криму, а передусім — кримські татари, властиві автохтони Криму. Та доки виселені з Криму їхні автохтони зможуть повернутися, і саме для того, щоб вони змогли повернутися й виявити вільно свою волю, Крим спочатку по ліквідації ССРСР повинен тимчасово перейти на спеціальний статус інтернаціоналізованої території, контрольованої ООН, але керованої спеціальним колективним органом всіх зацікавлених партнерів союзу Анти-С С С Р. На цьому ма-

ють наперед уже тепер погодитися всі партнери Анти-СССР. Щойно по певному, теж визначеному наперед, часі в Криму має відбутися під контролем ОН плебісцит, який і вирішить його дальшу долю. Але цей плебісцит має вирішити тільки питання про те—бути Кримові взагалі незалежним, приєднатися на якихось підставах до України, чи може тимчасовий стан інтернаціоналізації Криму під контролем ОН і колективним керівництвом зацікавлених партнерів Анти-СССР закріпити, як постійний? В кожному разі питання про майбутню приналежність Криму до Росії, що означало б не тільки стратегічний контроль Росії над Україною й перекреслення української суверенності, але й просто незаслужений привілей для Росії, має бути виключене. Хоч, звичайно, не виключеним є користування Росії Кримом, як чорноморською мореплавною базою й курортною місцевістю. Зрештою, якщо мовиться про користування Чорним морем, то не тільки можлива інтернаціоналізація Криму, а й перспектива його незалежності, чи включення в склад

України, не виключає користування Росії Чорним морем на засадах спеціальної колективної угоди партнерів Анти-СССР щодо цього, на рівних умовах для всіх партнерів. Але про це буде ще далі окремо...

5. Козацьке питаєння, як національне питаєння „народів Росії“

Третю національну групу сучасної РСФСР, до якої (групи) за нашою концепцією також має бути застосований принцип самовизначення шляхом плебісциту під контролем ООН, становлять собою козаки Дону й Кубані. Хоч козаки, як окрема національна група, в РСФСР нині формально не існують і нема там, та й не було, окремої їхньої автономної республіки чи області, проте козацький протисовєтський рух і в ССРСР, і на еміґрації, має в основному виразно національний, і то якраз самостійницький, характер. А той факт, що не тільки у відносній давнині, а й у недавні революційні часи (1918 р.) таки існувала певна форма окремої козацької державности, традиції якої постійно живуть серед козацтва, дає

всі підстави для признання козацького питання в комплексі питань Російської федерації невирішеним національним питанням. А факт майбутньої суверенізації України, з якою межують козацькі землі, поставить неминуче на порядок дня по ліквідації СРСР також питання про суверенізацію й козацтва, давши козацькому самостійництву одну з реальних передумов. І це питання за нашою концепцією має бути вирішене якраз шляхом національно-державного самовизначення козацтва за допомогою плебісциту під контролем ООН. Іншого шляху, відповідного загальним принципам нашої концепції, нема. Хібащо доконані самими козаками на їхній батьківщині факти в момент падіння совєтської влади поставлять козацьке питання в іншій площині, бо доконані самими народами факти ми вважаємо їхнім найпереконливішим плебісцитом.

Зрештою, для таких доконаних фактів якраз на території козаків, на жаль, нині нема відповідного ґрунту, скільки основна маса козаків, зокрема

— мислячих національно, виселена з їхніх територій, де великий відсоток населення тепер становлять представники інших національностей (головно — росіян і українців). Тому першою проблемою тут буде, власне, репатріяція козаків і направлення заповіданих їм національно-політичних кривд, а це без втручання, чи вірніше — без керівництва й відповідальності такого міжнароднього чинника, як ОН, так чи так неможливе. А особливо ускладненою тут буде проблема кордонів, в межах яких має бути вирішене козацьке питання. За відсутністю якихось існуючих уже тепер кордонів, як це є в випадках з тими народами, що мають в ССРСР свої республіки, це вимагатиме застосування етнографічного принципу розмежування, а це, з свого боку, вимагатиме якраз плебісциту для виявлення меж цих кордонів і вимагатиме також авторитетного міжнароднього арбітражу при цьому. Отже — **вирішення всіх цих питань само собою вимагає якраз такої форми, як плебісцит під контролем ОН**. Тому цей варіант і висуває в цьому випадку наша кон-

цепція, як найбільш реальний і реалістичний варіант.

Але, крім питання про відокремлення від Росії в формі суверенної держави, чи залишення в складі Російської федерації в формі автономної Козацької республіки, яку буде створено, в комплексі питань майбутнього козаків Дону й Кубані існує ще й питання про можливе приєднання окремих частин козацьких територій до інших, крім Росії, держав на місці ССРСР. Зокрема це питання існує для Кубані, серед населення якої є також глибоко упідставлені тенденції до злуки з Україною, а частково також — до входження в Північнокавказьку федерацію. Ці питання теж може вирішити тільки плебісцит під контролем ОН.

6. Спільність і протилежність нашої і російської концепцій

Оце в основному ті головні об'єкти в межах сучасної РСФСР, щодо яких за нашою концепцією має бути застосований той принцип самовизначення народів і той шлях його реалізації, що їх висуває сама російська

концепція „освободження народів Росії“. Її (концепцію) ми, власне, і включаємо та деталізуємо в нашій концепції щодо тих народів, які нині все таки можуть бути формально названі „народами Росії“.

Але було б великою помилкою вважати, що російський варіант вирішення проблеми „народів Росії“ в нашій концепції є тим самим, що і в російській концепції, пропонуваній для всього ССРСР. Тим більше було б помилкою на цій підставі закидати нам своєрідну двоїстість у підході до різних народів ССРСР. Мовляв — один підхід до себе (Україна й інші, для яких ми проголошуємо принцип автоматичної їхньої суверенізації по ліквідації ССРСР), а другий підхід до інших, „менш щасливих“ в ССРСР (бо позбавлених там формальної суверенності) народів.

Отже — поперше: **постава російського варіанту вирішення проблеми „народів Росії“ в нашій концепції не тільки не тотожня, а цілковито відмінна від її ж постави в російській концепції для всього ССРСР.** Справа в тому, що постулат автоматичної суверенізації нині союзних національних

республік ССРСР і в зв'язку з цим — сама побудова пропонованого нами союзу Анти-ССРСР на засаді рівнорядності партнерів, серед яких Росія й російський народ є тільки одним із рівнорядних національно-політичних чинників, а не домінуючою силою, як це є за російською концепцією, — саме це вже абсолютно міняє тло, на якому має бути здійснений принцип самовизначення „народів Росії“. Адже наявність поруч із цими народами вже суверенних їхніх сусідів і природних союзників, зацікавлених якраз у суверенності цих народів, а не ворожих їй, як Росія, а головне — наявність цих суверенних їхніх союзників у тій політичній конструкції, що має надавати тон цілому процесові вирішення всіх національно-політичних проблем ССРСР — все це створює атмосферу, в якій принцип самовизначення під контролем ООН може бути справді послідовно-демократично запроваджений у життя і, будучи позбавленим всяких ворожих ідей суверенності розрахунків, може справді забезпечити реалізацію саме властивих національно-політичних праг-

нень тих народів, до яких цей принцип буде застосований.

А подруге, і це дуже важливо, це те, що контроль ОН ми за своєю концепцією мислимо собі передусім як гарантію ОН у формі контролю над діяльністю відповідних колективних органів самих партнерів союзу Анти-СССР, які, власне, з рамени ОН мають здійснювати практично колективний контроль над переведенням плебісцитів порядком реалізації принципу самовизначення народів. Та найголовніше це ось що: за нашою концепцією не тільки народи формально суверенних нині союзних республік ССРСР мають бути рівнорядними і рівноправними партнерами союзу Анти-СССР, а й ті народи, що мають бути об'єктами застосування до них принципу самовизначення, згідно з засадами нашої концепції. Конкретно за нашою концепцією такими об'єктами мають бути: народи Ідель-Уралу — як один об'єкт, народи Північного Кавказу — як другий об'єкт, козаки Дону й Кубані — як третій об'єкт, і татари Криму — як четвертий об'єкт. Отже — ці народи фактично мають самовиз-

начитися самі під своїм власним і
своїх союзників колективним контро-
лем, ґарантованим надрядним контро-
лем ОН.

VII.

Дух взаємоспівпраці народів у нашій концепції

1. Самовизначення Сибіру і проблема його інтернаціоналізації

Та проте названими чотирма об'єктами ще не вичерпується повністю вся проблема майбутнього Російської федерації за нашою концепцією. Існує ще одне питання, цілком виїняткове й специфічне серед інших питань „народів Росії“ та замовчуване досі у всіх варіантах російської концепції. А тим часом це питання конечно має бути піднесене, і то якраз у пляні здійснення принципу самовизначення народів під контролем ОН. Маємо на увазі питання Сибіру...

Сибір — це цілий окремий великий комплекс, питання якого ні в якому

разі не може бути вирішене в одному комплексі Росії, хоч би й як Російської федерації. Передусім, Сибір — це типова російська колонія, здобута клясичним способом імперіялістичного завоювання й проникнення. В цій колонії маємо справу з цілою низкою неросійських народів, що, хоч деякі з них і мають свої автономні республіки в складі РСФСР (Бурято-Монгольська, Якутська та інші), стоять на такому низькому рівні свого національно-культурного розвитку, при якому питання їхнього державного самовизначення в формі окремих державних одиниць ще не стоїть, та й навряд чи може стояти. За винятком деяких прикордонних монгольських окраїв південносхідного Сибіру (напр., колишня Тувинська республіка), що мають тяжіння до більших споріднених їм расово державних одиниць за межами неросійського Сибіру, всі інші національні частини Сибіру (різні Чукотські, Ненецькі, Тунгуські й інші національні округи) і не виявляють прагнень, і не мають на те покищо також ніяких підстав, щоб відокремитися в осібні державні одиниці. Тим більше,

що за час колонізації Сибіру Росією всі ці народи не тільки досить перемішалися з колонізаторами, а й стали просто островами на суцільній новозаселеній і опанованій колонізаторами сибірській території.

Проте наслідком логіки історичного розвитку всякої великої колонії Сибір із своїм різнонаціональним, в тому й колонізаційним, конгломератом населення стає цілий, у всій своїй сукупності, однією новою національно-політичною одиницею, що дедалі більше починає протистояти Росії, виявляючи дедалі більші тенденції і набуваючи дедалі більше даних до оформлення себе в окремий державний твір. Такі тенденції, як відомо, були дуже помітними в Сибіру в час революції та громадянської війни 1917-1920 р.р. (тоді творились різні Сибірські крайові уряди проти Росії), існували вони в протибольшевицькому підпіллі в Сибіру, і існують вони також тепер, зокрема на еміграції (в АБН, напр., є представники сибірських незалежників). Тим більше, що колонізаторами Сибіру є не тільки росіяни, і навіть не стільки росіяни, скільки

представники різних неросійських народів колишньої російської імперії і сучасного ССРСР, які колонізували Сибір як невольники (в'язні й засланці) Росії і тому не є й не можуть бути патріотами Росії, хоч уже стали патріотами Сибіру.

Є всі підстави гадати, що Сибір стоїть нині перед такою ж історичною перспективою, як свого часу Америка, де англійські й інші колонізатори, протиставившись своїй європейській батьківщині, створили на місцевій базі свій власний державний твір — США. Принаймні це стосується Східного Сибіру, найвіддаленішого від Росії і найменш кровно зв'язаного з нею. Різноманітний склад і характер населення та розмір території Сибіру цілком певно обумовлюють і форму майбутньої державної організації цього простору, яка не може бути інакшою, як саме формою, аналогічною Сполученим Штатам Америки.

Виходячи з таких позицій, ми гадаємо, що те право на національно-державне самовизначення, яке за нашою концепцією має бути застосоване до всіх народів сучасної РСФСР, зокрема

ж до тих, що мають в РСФСР свої автономні республіки й області, щодо сибірських народів (виключаючи окремі випадки з південносхідними монгольськими окраями) має бути застосоване якраз у формі самовизначення Сибіру, як цілості, в державній формі, аналогічній США, тобто — в формі якихось Сполучених Штатів Сибіру. Таке вирішення проблеми Сибіру є найреальнішим і найсправедливішим. До того ж воно зумовлене ще й konieczністю усунення того привілею Росії, як колишньої імперії, що робитиме її і в майбутньому, як непомірно велику державу в порівнянні з іншими її партнерами Анти-СССР, загрозою для цих останніх, навіть усупереч гарантії ООН і проти ООН. Звичайно, самовизначення Сибіру в формі окремої федерації типу США, що означатиме поділ Російської федерації на дві окремі федеративні держави, буде єдиною запорукою проти такої загрози.

Але цілком ясно, що самовизначення такої території, як Сибір, що своїм розміром перевищує територію властивої Росії, не може статися в рамках самої Російської федерації і під

відповідальністю й контролем такої однієї заінтересованої сторони, як Росія. Тому застосування принципу самовизначення до Сибіру вимагає ко-нечної, звичайно—тимчасової, попередньої інтернаціоналізації Сибіру під ко-лективним керівництвом усіх партне-рів Анти-СССР і під контролем ОН. Тим більше це потрібно з огляду на спе-ціяльне значення Сибіру, як бази мі-літарної (зокрема-атомової) могутно-сти Росії на шкоду всім партнерам Анти-СССР і всьому об'єднаному сві-тові ОН. Конкретно ця інтернаціона-лізація Сибіру має статися в формі тимчасового юридичного підпорядку-вання Сибіру не російському централь-ному урядові, а спеціальному органо-ві всіх партнерів Анти-СССР, в якому (органі) буде одним із членів також Росія та який функціонуватиме, як під-рядний орган ОН, так би мовити, з мандату ОН. Виходячи з того факту, що всі народи колишньої російської імперії, а потім ССРСР, не менше, а навіть біль-ше, ніж російський народ, вклали не-вільних жертв крові й праці в спра-ву колонізації Сибіру в інтересах Ро-сії, вони цілком логічно мусять при-

наймні на рівних з російським народом правах узяти участь і в майбутньому рішенні долі Сибіру на підставах його власного самовизначення. Тим більше, що також усі ці народи, а не тільки один російський народ, зацікавлені і в дальшій долі Сибіру, де є великі маси їхніх братів і з якими ці народи в майбутньому мусітимуть мати певні не тільки політичні, а й економічні зв'язки.

Тимчасовий стан інтернаціоналізації Сибіру під керівництвом усіх партнерів Анти-СССР і під контролем ООН — це одна з найголовніших конкретних форм здійснення партнерами союзу Анти-СССР якраз отого свого союзу для ліквідації не тільки їхнього примусового советського союзу, а й ліквідації також проблем, зв'язаних із ліквідацією цього союзу, про що ми вже говорили вище. Тобто — це спосіб колективного забезпечення свободи й рівності всіх визволених від большевизму й російського імперіалізму народів та справедливого розподілу колись спільного майна їхнього примусового колгоспу націй—СССР. Такий тимчасовий стан щодо Сибіру має потривати тільки до часу, коли насе-

лення Сибіру — все одночасно, чи частинами в різні часи, — виявить вільно й переконливо свою волю до такої або такої форми своєї державної самоорганізації. Звичайно, якщо ця воля виявиться в напрямку інтегральної єдності з Російською федерацією, то Сибір лишиться в цій федерації і про інший статус цієї території не може бути й мови. Так само, якщо певні частини Сибіру (напр., Західний Сибір) виявлять бажання бути в складі Російської федерації, а інші частини (напр., Східний Сибір чи Далекий Схід) навпаки — виявлять бажання відірватися від Росії, то Сибір розділиться на дві частини: самостійну й російську.

Зрештою, головне, про що йдеться супроти Сибіру вже тепер, це те, щоб у цьому питанні всі партнери Анти-СССР наперед погодилися на одній zasadі: самовизначення Сибіру, як однієї національно-політичної одиниці, і забезпечення цього самовизначення шляхом тимчасової його інтернаціоналізації по ліквідації СССР під керівництвом усіх партнерів Анти-СССР і під контролем ООН.

2. Реорганізація і організація в нашій концепції

Як бачимо, наш варіант вирішення питання Сибіру є, абстрагуючись від масштабів, трохи аналогічним нашому ж варіантові вирішення питання Криму, а вірніше—питання Чорного моря. Як ми вже зазначили попередньо, ми передбачаємо не тільки можливість інтернаціоналізації Криму під колективним керівництвом зацікавлених партнерів Анти-СССР, а й можливість інтернаціоналізації всього нині советського побережжя Чорного моря в інтересах усіх цих партнерів. Зупиняючись тепер спеціально на всіх цих інтернаціоналізаційних проєктах, мусимо відзначити один спеціальний момент у всьому цьому. Це—момент накреслення в нашій концепції перспективи певних форм тривалої співпраці партнерів Анти-СССР у майбутньому на базі певних конкретних спільних господарсько-політичних інтересів, що не виключає також можливості переростання в майбутньому цього тимчасового й чисто негацийного (революційного) союзу в позитивний конструктивний союз.

Звичайно, ми, як це вже сказано вище, не збираємося творити якийсь наперед і згори спроектований союз народів на місці ССРСР, як це хочуть за всяку ціну російські політики. Але це значить тільки, що ми не збираємося творити **насильного** союзу, як якоїсь самоцілі, а тим більше — подуманого в пляні протиставлення іншим союзам і державам, чи цілій світовій єдності. І в цьому, власне, полягає основна протилежність нашої концепції російській. Натомість наша концепція не тільки не суперечить, а навпаки — сприяє розвиткові всяких органічних **добровільних** союзів серед визволених від насильного союзу народів, але союзів—подуманих якраз у пляні узгодження взаємних інтересів не тільки партнерів даного союзу, а й (через ООН) з інтересами цілої світової єдності. І саме одною з можливих підстав для таких союзів ми передбачаємо спільне керування й господарювання окремими об'єктами спільних життєвих заінтересувань партнерів Анти-ССРСР.

І тут буде до речі ще раз спростувати російське твердження про, ніби-

то, „дезорганізацію й хаотизацію“ нині підсоветського Сходу в разі „роздрібнення“ його шляхом суверенізації народів ССРСР (чи, за їхньою інтерпретацією — „народів Росії“). Як відомо, російські політики, вказуючи на приклад Західньої Європи, де тепер актуалізуються різні проєкти „Сполучених Штатів Західньої Європи“, „Бенелюксу“, інтернаціоналізації Рурської промисловости і т.п., говорять, що всі ці корисні й своєчасні тепер проєкти, мовляв, уже здійснені Росією щодо „її народів“ і тому, мовляв, безглуздо їх руйнувати. Але при цьому вони не говорять про те, що всі згадані західноєвропейські проєкти висувають самі вільні західноєвропейські народи, не перекреслюючи при тому свого суверенітету, а кожную спробу когось одного здійснити згорі ці ж корисні для них і своєчасні проєкти вони зустрічають непримирним спротивом (між іншим, Гітлер також у своїй будові „нової Європи“ послуговувався цими ж корисними й своєчасними всеєвропейськими проєктами). А тим часом також і прагнучим суверенности нашим народам

не чужі різні корисні й своєчасні проєкти взаємоспівпраці, і можна не сумніватися, що ці проєкти, якщо вони справді будуть для них актуальними, вони самі, з власної ініціативи, **знизу** здійснять. Але ці ж самі спочатку мусять стати рівнорядними партнерами, щоб потім спільно здійснювати якісь проєкти, а не бути задоволеними тільки тим, що Росія для морального виправдання себе перед сучасним світом, так би мовити, „заднім числом“ виставить свої імперіялістичні досягнення в вигляді здійснення якихось корисних також і для опанованих нею колись народів та „сучасних“ проєктів.

Отже—**дух взаємоспівпраці не чужий, а якраз відповідний духові нашої концепції**, як відповідний він також духові всіх отих сучасних європейських проєктів. І в цьому сенсі наша концепція передбачає не тільки згадані вже інтернаціоналізаційні проєкти щодо Криму й Сибіру, а й інші, більш локального характеру, проєкти співпраці в майбутньому окремих народів-партнерів Анти-СССР у дусі, напр., „Бенелюксу“, інтерна-

ціоналізації Руру чи інших західно-європейських проєктів цього роду. Справа тільки в тому, що коли, напр., перед західноєвропейськими народами стоїть проблема їхньої взаємодії, як проблема організації взаємин цих вільних народів, то перед народами нині підсоветського Сходу стоїть ця сама проблема передусім як проблема реорганізації взаємин цих ще поневолених однією імперіалістичною системою народів, що мусять цю систему революційно усунути. Тому, samozрозуміло, на перший план у нас висуюються завдання реорганізаційні, отже — суверенні зачія і самовизначення народів під советського Сходу, а завдання організаційні впливають на другому плані, як невід'ємний елемент реорганізації.

Але в зв'язку з цим погляньмо ще раз на цілу картину пропонованої нами реорганізації підсоветського Сходу з точки зору питання про його „роздрібнення“ і „хаотизацію“ в разі здійснення нашої концепції...

3. 12 державно-політичних одиниць на місці ССРСР

Як це видно з усього сказаного попередньо, **максимальна** кількість державно-політичних одиниць, що їх ми передбачаємо після послідовного здійснення всіх обстоюваних нашою концепцією плянів суверенізації вже самовизначених і самовизначення ще не самовизначених народів 16-ох сучасних республік ССРСР, дорівнює числові 15. Тобто—мовиться про 10 республік, які вже тепер є в ССРСР формально суверенними (серед них — Росія і три прибалтійські держави, минулу й майбутню суверенність яких ніхто, навіть і росіяни, не беруть під сумнів), а крім того ще говориться про 5 республік, які можуть постати (а можуть, звичайно, і не постати, чого наша концепція не виключає) наслідком застосування принципу самовизначення народів (і серед них дві республіки, щодо яких передбачається можливість їхнього існування на статусі інтернаціоналізованих територій). Але тому що, як ми вже зазначили вище, три прибалтійські республіки не можна враховувати в чис-

ло тих, щодо яких стосується російський закид з приводу „роздрібнення Росії“, ми можемо сміливо виключити їх з рахунку й говорити не про 15, а про 12 державно-політичних одиниць.

Отже—максимально 12 державно-політичних одиниць на тій території ССРСР, що її російські політики називають „Росія“. Чи це забагато? Для ясності нагадаємо, що ця територія охоплює площу двох географічних материків і дорівнює площі 22 млн кв. км, а це означає не більше й не менше, як одну шосту частину всієї земної кулі. Населення ж цього простору дорівнює (навіть без трьох прибалтійських держав) кількості коло 200 мільйонів. Для порівняння пригадаймо собі, що вся Європа, включаючи в неї Англію і прибалтійські держави, тобто—Європа в загальноприйнятому на заході розумінні—до довоєнних кордонів ССРСР, маючи територію тільки на 5 млн кв. км і населення 370 мільйонів, поділена на більш як 20 цілком суверенних національних держав, і це всі в світі вважають не тільки нормальним, а й непорушно традиційним станом речей.

Так виглядає справа на тлі порівняння „роздрібненості“ двох географічних величин. А тепер порівняймо самі розміри державно-політичних одиниць — сучасних європейських і майбутніх на просторі нині підсоветського Сходу. Як відомо, найдрібніша з національних держав в Європі (не рахуючи різних Монако) — Люксембург — має 2,6 тис. кв. км площі і 285 тис. населення. Тим часом найдрібнішою з національних республік після майбутньої перебудови підсоветського Сходу за нашою концепцією має бути Вірменія, що має 30 тис. кв. км території і 1 мільйон 281 тис. населення. Тобто — навіть найдрібніша республіка Анти-СССР буде в кілька разів більшою від найдрібнішої держави сучасної Європи. А як виглядає порівняння з великими й найбільшими державами? Як відомо, найбільшими державами Європи є Франція й Німеччина в їхніх довоєнних кордонах. І от ці найбільші держави мають 550 і 470 млн кв. км території і 45 та 65 млн населення. Найбільшою ж республікою за нашою концепцією Анти-СССР має бути Росія (не говоримо про Сибір,

що його ми, як особливу територію, тут із порівнянь виключаємо). Маємо на увазі Росію після всіх наймаксимальніших редукцій, тобто — після суверенізації наслідком самовизначення народів Ідель-Уралу, Північного Кавказу та козаків Дону й Кубані, а також після відокремлення шляхом суверенізації чи інтернаціоналізації Сибіру й Криму. І от навіть така найменша майбутня Росія (а вона за нашою концепцією, звичайно, може бути й набагато більшою, якщо не такою, як нинішня РСФСР) все таки дорівнюватиме величині понад 3 мільйони кв. км з понад 70 млн населення. Тобто—вона все таки буде багато більша від найбільшої європейської держави. Коли ж узяти для порівняння просто нормальні середні держави Європи, скажімо, Італію, Іспанію, то в порівнянні з такими нормальними республіками за нашою концепцією, як, напр., Україна, Білорусь, Туркестан, вони також є менші, а не більші (Україна в сучасних межах, напр., має 577 мільйонів кв. км території і, 45 млн населення — отже є навіть більшою від таких великих європей-

ських держав, як Франція і Англія. Про економічний потенціал усіх цих республік у порівнянні з європейськими ми вже не говоримо, бо відомо всім, що порівняння відповідних величин і тут показує, як не перевагу, то співмірність їм майбутніх республік Анти-СССР.

4. Перспектива майбутніх союзів, чи союзу, вільних народів на місці СССР

Так спростовується російське твердження про „роздрібнення“. А як справі з російським твердженням про „хаотизацію“ взаємин народів, що їх, нібито, „гармонізувала“ Росія? Ми не збираємося тут вертатись до теми про те, як „гармонійно“ виглядали й виглядають взаємини цих народів під Росією. Ми також не доводитимемо спеціально фальшивість російської пропаганди про те, нібито суверенізація цих народів чомусь то обов'язково має привести до війни між цими народами або до ізоляції кожного з них у своїй власній шкаралупі. Все це, як і всяка злісна пропаганда, вживана в змаганні політичних антиподів, просто не варте уваги. Ми тільки зазначи-

мо, що майбутні взаємини суверенних народів нині підсоветського Сходу за нашою концепцією цілком певно не виглядатимуть ані гірше, ані ліпше, ніж усякі нормальні взаємини між нормальними державами в нормальному світі. Як відомо, перша передумова нормальних взаємин — це відсутність взаємних претенсій. І ми, власне, в своїй концепції найбільше уваги віддаємо саме тому, щоб кожен народ нинішнього ССРСР дістав тільки те, що є, безсумнівно, його національною власністю і не більше. А далші взаємини на базі рівнорядности вкладуться саме так, як відповідним заінтересованим народам буде взаємно найвигодніше. Головне — авторитетним арбітражем ООН. виключається вжиття сили, а шлях взаємних угод — це завжди шлях взаємних компромісів, які й гармонізують взаємини ліпше від усякого імперіялістичного диктату силою.

Та проте вже й тепер ми за своєю концепцією передбачаємо ряд конкретних реальних можливостей, що здійснення їх лежить уже в самій природі пропонованого нами вирішення проблеми ССРСР. Так ми вже зазначи-

ли, що деякі з майбутніх республік Анти-СССР вже за самими інтенціями сучасних національно-політичних рухів їхніх народів (а саме на програмах цих рухів ми й будуємо нашу концепцію) мають бути федераціями народів. Такими федераціями, крім Росії (в якій і після всіх самовизначень її народів все таки будуть національні автономні республіки й області) мають бути Туркестан і Північний Кавказ. Ми передбачаємо також майбутню конфедерацію чотирьох кавказьких республік — Грузії, Вірменії, Азербайджану і Північного Кавказу. Передбачаємо також федерацію народів Ідель-Уралу і Сполучених Штатів Сибіру. І навіть не зовсім виключеною є також і можливість майбутньої федеративної форми Української республіки, якщо Крим, Кубань, а може й українська частина Молдавії захочуть стати її автономними частинами.

Щодо форм господарсько-політичної співпраці майбутніх суверенних республік Анти-СССР, то, не перерішуючи нічого наперед, ми можемо вказати, що згідно з духом нашої

концепції не виключеними є при умові цілковитої суверенності й рівнорядності і такі форми співпраці між окремими народами Анти-СССР, як напр. союзи типу „Бенелюкс“ чи угоди на зразок інтернаціоналізації Рурщини. Щоб не говорити за інших, ми, спираючись на тенденції певних українських кіл, можемо сказати, що, напр., між Україною, з одного боку, та Білоруссю й Козацькою республікою Дону й Кубані (якщо така буде), з двох інших боків, цілком можливим є в майбутньому тісніший господарсько-політичний блок на базі взаємної угоди про спільне користування такими об'єктами: з одного боку — українська й позаукраїнська (мабуть козацька) частини Донбасу, а з другого боку — українська й білоруська частини водної системи Дніпра-Прип'яті-Березини та сполука між Чорним і Балтійським (через Литву) морями. В зв'язку ж із спеціальними взаємними інтересами України, Білоруси й Козаччини в їхніх стосунках із Росією є цілком певна перспектива й такого господарсько-політичного союзу між ними, що його вже один український

публіцист окреслив колись назвою БУК (Білорусь-Україна-Козаччина). Такий господарсько-політичний союз означає устійнення стабільно-нормальних і гармонійних взаємин з Росією на базі своєрідної рівноваги господарсько-політичних сил.

Так само подібні менші чи більш тісніші господарсько-політичні союзи постануть і між іншими партнерами Анти-СССР, навіть між більшим числом цих партнерів. Таким чином і крім проєктів інтернаціоналізації Сибіру та Криму є цілий ряд об'єктів і "варіантів тіснішої господарсько-політичної співпраці народів Анти-СССР без уцімлення їхньої суверенності і без порушення засади рівнорядности. І коли б це в дальшому майбутньому мало вже знизу вирости і в форму якогось справді такого союзу, як його тепер згори обстоюють російські політики, тобто — коли б такий їхній союз виявився конечністю з точки зору майбутніх життєвих інтересів самих цих уже вільних і суверенних народів, то ми, звичайно, таку перспективу своєю концепцією також не ви-

ключаємо. Але це, знову ж таки, щось цілком протилежне тому, що тепер пропонують представники російської концепції.

.

.

VIII

Визволення Росії від російського імперіялізму

Тепер лишається ще в'яснити спеціально питання майбутнього Росії, як такої, на тлі пропонованої нами перебудови підсоветського Сходу. Як же в остаточному висновку має виглядати за нашою концепцією властива **російська Росія**? Які мають бути її наперед устійнені партнерами Анти-СССР кордони? І чи не буде наше вирішення проблеми майбутнього Росії кривдою для Росії, тобто — для російського народу?

Відповідно до загальної засади нашої концепції — вважати за кордони національно-політичних інтересів кожного з партнерів Анти-СССР кордони кожної нині советської національної

республіки, виходило б, що також і кордонами Росії треба було б вважати кордони сучасної РСФСР. Алеж у тому то й справа, що ми говоримо про кордони кожної національної республіки, а РСФСР—це багатонаціональна федерація. Ясно, що в ставленні до такої федерації не може бути такого ж простого підходу, як і до національних республік. Тут, власне, йдеться про принцип самовизначення для ствердження волі даних народів до федерації, а застосування цього принципу означає можливі зміни кордонів цієї федерації. Тому про якесь точне усталення наперед кордонів цієї федерації, як у випадку з національними республіками, не може бути й мови.

Отже, щодо Росії, то тут може мовитися тільки про її мінімальні і максимальні майбутні межі, тобто — межі, далі яких не можуть сягати претенсії до Росії неросійських партнерів Анти-СССР у зв'язку з принципом самовизначення і межі, далі яких не можуть сягати також претенсії Росії до неросійських народів. Згідно з тими цифровими даними, що

ми їх подали вище, говорячи про величину майбутньої Росії, її мінімальні межі (а ми брали саме її мінімальні межі) мають охоплювати простір сучасної європейської частини РСФСР без Криму, Північного Кавказу, Кубані й Донщини та Ідель-Уральських територій. Максимальними ж її межами мають бути межі всієї сучасної РСФСР з Сибіром, тільки все таки без Криму. Саме на базі таких єдиниможливих до устійнення наперед мінімальних і максимальних меж та на базі попереднього зобов'язання реалізації самовизначення під контролем ОН згаданих вище народів і територій сучасної РСФСР тільки й може та повинно статися взаємне договоро-рення антисоветських сил неросійських народів сучасного ССРСР з росіянами в союзі Анти-СССР.

Чи можна вважати, що таке вирішення проблеми майбутнього Росії буде кривдою для російського народу? Російська еміграція, як відомо, в масі своїй проти такого вирішення, вважаючи його кривдячим росіян. Але російська еміграція взагалі чомусь тримається того забобону, що Росія

повинна бути не тільки великою державою, а й найбільшою державою в світі, і що Росія, в протилежність іншим, повинна бути не національною, а конечно багатонаціональною державою, де б російський народ обов'язково був опікуном („старшим братом“) інших народів. Власне, цей забобон і пропаганда його російською еміграцією є великою кривдою з її боку супроти інших народів. Бо, справді—чому це Росія мусить бути тільки великою і більшою від усіх та ще й за рахунок інших народів? Чому вона не може бути звичайною собі національною державою самого російського народу, такою ж, як усі інші нормальні держави? Чим російський народ ліпший, особливий у порівнянні з іншими народами?

Інша справа, якби росіянам справді було тісно, або неможливо жити тільки на своїй власній національній території і вони змушені були поширювати межі свого життєвого простору. Так ні ж. Територія властивої Росії в порівнянні з територіями інших народів, які вона завоювала й тепер хотіла б тримати, не тільки не засе-

лена густіше й не культивована ліпше, а навпаки—заселена далеко менше і культивована далеко слабкіше. Напр., тоді як на Україні середня густота населення 68 душ на кв. кілометр, у Росії (тобто—в нинішній найгустише заселеній європейській частині РСФСР) ця густота сягає тільки 25 душ на кв. км (див. Велику советську енциклопедію). Так само в Росії порівняно з Україною земля для хліборобства (а в центральній Росії ця земля не гірша від української) використана далеко менше, а підземні багатства використані ще менше. Отже — володіння Росії чужими територіями означає занедбання її власної території. І таке володіння не виправдане не тільки ніякими моральними, а й чисто економічними моментами. Воно є наслідком класичного загарбницького імперіалізму, і тільки єдино в ім'я імперіалізму обстоюють російські емігранти ко- нечно великість і багатонаціональність Росії.

Але наша концепція—антиімперіалістична. І тому цілком логічно вона передбачає в майбутньому таку Росію, яка б уже не тільки не панувала над

іншими народами, а й не могла б уже на таке панування посягати.

Звичайно, в цьому не тільки нема нічого суперечного з життєвими інтересами російського народу, а навпаки—саме в цьому полягає ключ до вирішення однієї з найбільш пов'язаних із життєвими інтересами російського народу проблем його майбутнього. Як відомо, головною життєвою проблемою російського народу є проблема його власної свободи від його ж власних деспотичних режимів, що постійно роблять сам російський народ не господарем, а невільником російської держави. Тобто—мовиться про запровадження в Росії демократії, якої там ще ніколи не було. Тим часом головною перешкодою на шляху до запровадження демократії в Росії був завжди її імперіялізм, що змушував кожен російську владу для завоювання і втримання в покорі чужих народів і територій постійно запроваджувати військово-поліцейський режим—то в формі царського самодержавства, то в формі большевицького тоталітаризму. І в майбутньому тільки визволення Росії від тягару її власного

імперіялізму уможливить справжню свободу російського народу і демократію в Росії. І саме наша антиімперіялістична концепція майбутнього Росії є єдино-можливою концепцією демократизації Росії в інтересах російського народу.

І тому зовсім дико звучать аргументи наших супротивників з кіл російської еміграції, які навіть говорять, ніби то наша концепція позбавлення Росії в майбутньому її імперіяльного характеру викличе „загальний спротив російського народу і кине його навіть в обійми большевизму, що нині є втіленням російського імперіялізму. Ми гадаємо, що російські емігранти гіршої думки про свій народ, ніж ми. Вони, як і в питанні про те, чи ССРСР—це Росія, в питанні—чи російський народ імперіялістичний, займають двоїсту фальшиву позицію. З одного боку, кричать, що росіяни за своєю природою не є імперіялістами, а це такими є тільки большевики, а з другого боку—теж кричать, що як тільки в росіян захочуть відібрати їхні імперіяльні володіння і позбавлять їх великодержавности, якою тепер так

втішають їх більшовики, то вони, мовляв, усі кинуться в обійми більшовиків і зубами боронитимуть свою великодержавність.

Ми гадаємо, що російський народ таки кращий, ніж його еміграція. Від рядових росіян Росії (в РСФСР) ми не чули ані туги за російською великодержавністю, ані навіть претенсій вважати, напр., Україну за... Росію. Все це ми зустріли тільки тут, на еміграції, та й то переважно серед росіян старої імперіялістичної школи, або недавніх російських чиновників з неросійських „окраїв“ уже більшовицької марки.

А втім, і на еміграції серед поважно й глибоко думаючих росіян, які ще не втратили почуття дійсності, не бракує людей, що міркують тверезо й чесно, цілком так, як міркує більшість реального сучасного російського народу в ССРСР. Ось такі міркування, напр., висловив відомий (недавно померлий) російський мислитель і публіцист (між іншим—великий прихильник нового об'єднаного світу Об'єднаних Націй)—проф. Федотов у своїй статті „Судьби імперій“ в російському „Новом Журналі“:

„Россія не національное государство, а многонациональная імперія. Последняя, єдинственная в міре, остающаяся после ліквідації всех імперій. Било би чудом, єслі би она вишла невредимой із ожидающей єїо катастрофи... Єслі даже победіт Велікороссія і сілой удержіт прі себе народи імперії, єїо торжество может бить только временным. В современном міре нет места Австро-Венгріям. Если міром будет правіть єдіная власть (ОН), а ето єдинственный шанс єго спасенія, она будет обязанна прекратіть всякое насіліє одніх народов над другімі. Ліквідація последней частной імперії станет вопросом международного права і справедливості...

Для самой Россіи насільственное продолженіє імперского битія означало би потерю надежды на єїо собственную свободу. Не может государство, существующее террором на половине своей теріторіи, обеспечить свободу для другой. Как прі московскіх царях самодержавіє било ценой, уплаченной за экспансію, так фашізм является єдинственным строем, способным продліть существованіє катор-

жної імперії, конечно ценою удуплення їй культури... Потеря імперії єсть нравственное зчищення, освобождение русской культуры от страшного бремени, искавшего ей духовный облик. Освобожденная от военных і полицейских забот, Россия может вернуться к своим внутренним проблемам, к построению свободной социальной демократии. К этой великой задаче должна уже сейчас в изгнании готовиться русская интеллигенция, вместо погони за призрачными орлами імперії." ("Новый Журнал", том 16. 1947)

Ми певні, що й серед російської еміграції, нарешті, таки прийдуть до голосу реалістично думаючі росіяни типу Федотова, і з ними знайдуть спільну мову в боротьбі проти большевизму представники нині підсоветських неросійських народів.

І тут треба спростувати ще одну легенду наших супротивників з кіл російської еміграції. Легенду про те, що перебудова підсоветського Сходу за нашою концепцією означає ворожнечу і навіть війну неросійських народів проти Росії в майбутньому. Мовляв, наша концепція — антиросійська

і на її базі неможливе мирне співжиття неросійських народів з Росією. Відповідаючи на це, можемо тільки перефразувати навпаки знамениту фразу Леніна про взаємини Росії й України. Ленін сказав, а большевицька пропаганда це тепер на всі лади повторює, що, мовляв — „при умові дружби і союзу з Росією Україна можлива, без цього ж про неї не може бути й мови“. Це саме, навіть без жадних змін, говорять нам і російські антибольшевики на еміграції. Ми ж кажемо: „При умові рівності й незалежності дружба і навіть союз з Росією можливі, без цього ж про них не може бути й мови“...

ІХ.

Анти-СССР у конкретному втіленні

1. Союз Анти-СССР у зіставленні з СОНР-ом

У чому ж полягає **практичний** сенс нашої концепції Анти-СССР на тлі тих практичних вимог, які ставить перед нами сьогоднішня дійсність визвольної боротьби поневолених народів СССР? Які практичні висновки слід зробити з усього сказаного тут вище для нас, як для представників цих народів на еміграції?

Як ми вже зазначили на початку, мовиться, власне, про належне протиставлення російській імперіялістичній і реставраційній концепції „освоєння народів Росії“, увособлених в акції т. зв. СОНР-у, підтриманого певними американськими чинниками. Йдеться про протиставлення цієї кон-

цепції справді демократичної і справді прогресивної концепції, що відповідає б інтересам і прагненням всіх справді підсоветських народів, а не тільки одного, все таки привілейованого в ССРСР, російського народу. Але йдеться також про протиставлення не тільки теоретичним засадам російської концепції, а й протиставлення російським практичним рецептам і формам здійснення цієї концепції. Тобто — йдеться якраз про практичне протиставлення російській акції СОНР-у іншої, такого ж масштабу, акції всіх неросійських народів ССРСР. При чому — так само, як акція СОНР-у включає в себе питання всіх наших народів, тільки з точки зору російських національно-політичних інтересів, наша акція має включати в себе також і питання російського народу, але вже з точки зору інтересів усіх, а не одного народу.

Коли ми говоримо про демократичність нашої концепції, як основний момент протиставлення російській імперіялістичній концепції, то ми маємо на увазі передусім питання про **рівноправність**, а вірніше — **рівнорядність** партнерів тієї міжнародної

конструкції, що має практично переводити в життя засади теоретичної концепції. Такою конструкцією за російською концепцією мав би бути СОНР. Але цей СОНР, як відомо, конструюється не на базі рівноправності-рівнорядності, а на базі абсолютного пріоритету одного російського чинника, до якого шойно з „ласкавої згоди“ російського чинника мали б бути дочеплені інші національні чинники народів ССРСР за звичайною советською схемою співвідношення „старшого“ і „менших“ братів. І це, між іншим, пропонується під акомпаніємент порожніх фраз про „рівноправність“. Ясно, що таку „рівноправність“ відкинули і не могли не відкинути всі справжні представники неросійських народів, і тому СОНР лишився тільки тим, чим він за своєю природою й може бути: політичним органом самих російських партій та інспірованих ними їхніх поплентачів.

Засада, яка є й мусить бути невідступною догмою політичних представництв наших народів, полягає в таких уже зформульованих одним українським публіцистом гаслах: рівноправ-

ність уже тепер, а не в обіцянках; рівноправність не на словах, а на ділі! Це значить, що ми вимагаємо, щоб утворений для боротьби за визволення народів СРСР конструкції представники усіх цих народів були трактовані принаймні так, як ці народи формально трактовані навіть советською владою в СРСР, тобто — як рівнорядні партнери. Саме на такій базі ми й пропонуємо створення Антисовєтського Союзу Підсовєтських Народів та його відповідного керівного органу.

Конкретно, як ми вже зазначили це й раніше, зразком для такої конструкції має бути конструкція ОН без права вета. Це, власне, й має бути справді демократична організація об'єднаних націй нині підсовєтського Сходу, тих об'єднаних націй, що борються за своє визволення. Ясно, що в такій конструкції представники російського народу мають бути тільки представниками одного із народів, нічим не ліпшого і нічим не гіршого від усіх інших представлених там народів. І таких російських представників має бути в такій конструкції не більше й не менше, ніж представників

інших народів, а голос їх там також має бути, однаково з голосами усіх інших народів — одним голосом одного народу. Хоч, зрештою, може бути встановлене й пропорційне представництво народів, відповідно до його кількісної величини в ССРСР, але вирішальним голосом має бути, звичайно, все таки один національний голос.

Правда, Росія — багатонаціональна федерація, і такою вона буде в майбутньому, тому також і її представництво може бути кільканаціональним, відповідно до того, скільки представництв народів сучасної Російської федерації виявить своє бажання виступати на форумі союзу Анти-СССР в рамках одного російського представництва. Це значить, що фактично наша конструкція Анти-СССР може включити в себе цілий СОНР, як одне представництво справді „народов Росії“, якщо цей СОНР буде сконструйований справді, як політичний орган тих народів сучасної РСФСР, що хочуть і далі залишатися в складі Російської федерації. В такому разі російське представництво може мати справді більшу від інших національ-

них представництв кількість вирішальних голосів. І тоді ті народи Російської федерації, які будуть представлені в союзі Анти-СССР окремо своїми самостійницькими рухами, можуть бути представлені паралельно також і своїми федералістами в складі російського представництва. Але тоді народи сучасної РСФСР, які в самостійницьких рухах виступають як одна національно-політична одиниця (народи Ідель-Уралу, народи Північного Кавказу, народи Сибіру, козаки Дону й Кубані), повинні бути й своїми федералістами представлені в російському представництві такими ж одиницями. В противному разі й самостійницькі представництва мають бути представлені такою ж кількістю голосів, як і федералісти. При цьому мусимо підкреслити, що тут мовиться, звичайно, тільки про федералістів тих народів, що в ССРСР вже нині є членами Російської федерації, а не про т. зв. „федералістів“ з народів, нині формально суверенних республік ССРСР, бо в цьому випадку це вже не федералісти, а просто агенти російського імперіялізму і його агресії щодо неросійських національних республік.

2. Практичні моменти побудови союзу Анти-СССР

Як же має виглядати ціла ця конструкція союзу Анти-СССР і на яких конкретних програмових тезах вона має базуватися?

Ця конструкція має складатися з 15-ох (якщо в союз Анти-СССР включать себе також і народи трьох прибалтійських республік), або з 12-ох (якщо прибалтійські республіки свою проблему взагалі виключать з комплексу проблем ССРСР) рівноправних їм і рівнорядних національних представництв. Тобто, коли не рахувати представництв Литви, Латвії й Естонії, це мають бути представництва: Росії, України, Білоруси, Туркестану, Грузії, Вірменії, Азербайджану, Північного Кавказу, Ідель-Уралу, козаків Дону й Кубані, Криму й Сибіру.

Що собою мають являти ці національні представництва?

Скільки мовиться про еміграцію, бо тільки на еміграції можливе створення такої конструкції (спрямованої своєю діяльністю, звичайно, в підсоветський світ), треба забезпечити, щоб

це були дійсні представництва народів, а не еміграційні фікції. Практика творення російською еміграцією різних „федералістичних“ фікцій стверджує таку небезпеку. Тому обов'язковою вимогою для таких представництв має бути: щоб кожне таке представництво, якщо воно не є загальноновизнаним єдиним центральним представництвом політичного руху протисовєтської еміграції даного народу, було таким демократичним представництвом, яке репрезентує найбільшу кількість політичних середовищ даного народу на еміграції. Зокрема ж для неросійських представництв надзвичайно важливим є, щоб вони були побудовані на базі певних загальноновизнаних даними народами легальних національнодержавних центрів, зв'язаних з актами й фактами їх окремого національнодержавного існування. Це дуже важливо не тільки в зв'язку з небезпекою фіктивності, а й для ствердження пов'язаності даного представництва з справді реальними, не суто еміграційними, історичними процесами на батьківщині даного народу.

.

І ще одна обов'язкова вимога: всі національні представництва, що мають творити спільну конструкцію союзу Анти-СССР, повинні наперед одні одних взаємно визнати авторитетними й компетентними представництвами даних народів. Представництво, яке претендує на участь у цій спільній конструкції, але яке не дістане признання всіх інших що взаємно одні одних уже визнали, представництв, не може репрезентувати даний народ на форумі союзу Анти-СССР.

Ну, й, звичайно, всі ці представництва повинні повністю визнати одні спільно зформульовані політичні засади, на яких має бути побудовано конструкцію союзу Анти-СССР. Ці засади мають бути підписані в формі однієї спільної декларації, основні точки якої, на нашу думку, мали б бути такі:

1. Спільна боротьба за ліквідацію совєтської влади на територіях усіх республік сучасного ССРСР та за запровадження на всіх цих територіях демократичного ладу; конкретні форми переведення цієї спільної боротьби

мають бути спільно устійнені й однаково зобов'язуючі для всіх народів — партнерів союзу;

2. Визнання факту самовизначення народів, що зв'язані в ССРСР примусовим союзом, та визнання автоматичної ліквідації цього союзу й суверенізації цих народів з моментом ліквідації советської влади на території кожної нині союзної советської республіки;

3. Визнання права на самовизначення всіх ще не самовизначених народів ССРСР негайно ж по ліквідації советської влади в тих республіках, до яких дані народи належать, та повне уможливлення їхнього самовизначення: репатріяція виселеного автохтонного населення ліквідованих республік і областей;

4. Запровадження демократичного ладу на території всіх республік нинішнього ССРСР; форми влади на території кожної республіки є справою самого народу даної республіки; зобов'язання, що формування влади стається шляхом вільного волевиявлення народів;

5. Самовизначення ще не самовизначених народів має статися шляхом плебісциту серед цих народів під контролем ОН у такій конкретній формі, яку наперед устійнять усі партнери союзу;

6. Визнання кордонів кожної республіки сучасного ССРСР за межі, далі яких не має права сягати кожен народ-партнер союзу; строге взаємне зобов'язання непереступлення цих кордонів;

7. Вирішення всіх спірних питань кордонів тільки шляхом плебісциту на спірних територіях під контролем ОН;

8. Тимчасова інтернаціоналізація під колективним керівництвом партнерів союзу та під контролем ОН територій Криму й Сибіру до часу самовизначення їхніх народів шляхом плебісциту під контролем ОН.

3. Реалізм, демократизм, універсалізм, прогресивність

Оце в основному все, що стосується загальних обрисів нашої концепції Анти-СССР як у її теоретичній ча-

стині, так і в частині її практичної деталізації. Звичайно, як і всякі речі, проєктовані на папері, все це в процесі його реалізації може бути конкретизованим і не в такому саме вигляді, як тут пропонується, але нам і не йдеться про якийсь виготовлений завчасно рецепт, а тільки про намічення загальної схеми, за якою можна будувати вже таку будову, яка практично виявиться найвідповіднішою.

Найголовніше — це, власне, сам дух концепції, а не тільки її тіло, що буде продуктом творчості вже практичних діячів, а не теоретиків. А дух нашої концепції в основному можна висловити в таких точках:

1. **Реалізм.** Стартування з позицій реально існуючого стану речей, а не з позицій минулого, чи штучно надуманих теорій.

2. **Демократизм.** Ствердження виявленої вже волі народів і цілковите уможливлення виявлення волі всіх поневолених в СРСР народів взагалі та ставлення їх усіх на однакову площину справді рівноправних і рівнорядних одиниць з виключенням будь-якого імперіялізму.

3. Універсалізм. Органічне поєднання здорових національно-революційних тенденцій з такими ж здоровими інтернаціонально-конструктивними тенденціями, характеристичними для сучасного стану життя й визвольної боротьби народів ССРСР в епоху Об'єднаних Націй.

4. Прогресивність. Забезпечення справжньої творчої реорганізації нині ізольованої від процесу світового розвитку частини світу — підсоветського Сходу — та включення її в систему об'єднаного світу Об'єднаних Націй.

Зрештою, остання точка — прогресивність — охоплює собою все те найголовніше, що характеризує собою властивий дух нашої концепції. І саме в цьому полягає її основна відмінність від російської концепції СОНР і перевага над нею. Бо російська концепція, як реставраційна концепція, передусім нереалістична, скільки всяке намагання повернути колесо історії назад — нереальне. Тому ж, що російська концепція ще й імперіялістична, вона не демократична, бо імперіялізм і демократія взага-

лі несполучні. Крім того російська концепція національно-егоїстична, базована на окремих національно-обмежених інтересах однієї Росії, всупереч не тільки інтересам інших націй ССРСР, а й інтересам усього об'єднаного світу ООН. Тому вона ворожа ідеї універсалізму сучасності. І, нарешті, російська концепція реакційна, розрахована не на перебудову існуючого стану речей на підсоветському Сході, не на створення там нової ситуації, а на затримання цього стану, тільки в іншій зовнішній формі, та навіть на повернення вже перейденого в минулому стану. Тому російська концепція ворожа прогресові, регресивна концепція.

4. Боротьба за визволення народів ССРСР — боротьба за новий світ

І тут ми мусимо взагалі сказати, що російська концепція, власне, інакшою й не може бути. Не можуть бути представниками ідеї справжньої перебудови і оновлення взаємин народів на підсоветському Сході представники тієї нації, яка нині є носієм саме тієї імперіалістичної системи (не тільки со-

вєтської), яка віками сковує творчу енергію різних народів цього простору і не дає їм пробудитися до творчого національно-державного життя в світовому масштабі. **Не можуть представники російського імперіялізму бути носіями, а тим більше — організаторами боротьби проти імперіялізму. І не можуть також представники старого світу бути носіями і організаторами боротьби за побудову нового світу. Тільки представники народів — жертв імперіялізму, тільки представники молодих творчих сил визволення цих народів можуть бути справжніми носіями й організаторами боротьби за новий світ.**

Тому представники цих народів **ніколи не підуть у боротьбі за своє визволення під керівництвом представників тієї сили, яка їх поневолює. Це — виключена річ. І тому всяка „визвольна акція“, проєктована російськими чинниками й ними очолена, приречена на неминучий провал, хоч би які впливові американські чи інші міжнародні чинники стояли за нею. Тільки самі поневолені народи можуть себе визволити і своєю визвольну боротьбу ор-**

ганізувати. А в ній є місце і російському чинникові, як рівнорядному партнерові, а не як надрядній „заголовній силі“...

А тепер, закінчуючи, вернімося знову до нашої початкової тези про підсоветський Схід, як вихідну точку нашої зовнішньополітичної акції. Ми сказали, що вважаємо за потрібне переглянути проквітаючу серед нас наставу на виокремлення проблеми України з цілості комплексу проблем Сходу, переглянути наставу на причеплення української проблеми, як додатку, до проблематики Заходу, що нас ігнорує, і взагалі переглянути нашу наставу на заперечення нашої приналежності до Сходу та випрошування собі місця на Заході. Ми сказали також, що час уже нам покінчити з серединною позицією маневрування між Сходом і Заходом. Мусимо стати на ґрунт того Сходу, на якому поставила нас історична доля і вважати себе за відповідальних та й перебрати на себе відповідальність за цілу долю всього нині підсоветського Сходу. І нашу концепцію Анти-СССР ми мислимо собі саме в пляні такого

активного переключення на перебрання на себе відповідальності за цей Схід у протиставленні до Росії.

Звичайно, ніяких месіяністичних інтенцій ми в це не вкладаємо. Ми не збираємося проголосити вже проголошене до нас гасло: **на Сході М И !** Але ми стверджуємо факт: **ми—НА СХОДІ!**

І коли ми дивимось у майбутнє, ми бачимо, як гряде неминуче пробудження розкованої творчої енергії заморожених Росією струменів національно-державного життя нині поневолених народів підсоветського Сходу. І ми думаємо, що правильно передчував Хвильовий прихід нової епохи великого творчого ренесансу народів Сходу, що його він окреслив поняттям „азіятський ренесанс“, в осередку якого він ставив Україну. „Велика істина: сонце сходить на Сході!“ — надхненно писав він.

І ми думаємо, що наше сонце, сонце України і всіх нині підсоветських народів, зійде таки там, на перебудованому нами Сході. І це буде пролог до справді вільного і радісного майбутнього цілого світу, того майбутньо-

го, яке належатиме нам. І тим, хто
нині іменем загробної тіні своєї ана-
хронічної імперії хоче перетяти нам
шлях до цього майбутнього, ми ска-
жемо словами нашого поета:

Народи і царства,
дивуйтесь незабутнім!
В минулому — ваше,
наше ж — у майбутнім!...

К і н е ц ь

„Українські Вісті“

репрезентують волю й змагання всього українського народу, протестують проти недоліків еміграційного життя, підтримують єдиний законний і правний урядовий орган української еміграції — Українську Національну Раду.

„Українські Вісті“

будять думку, будять волю, будять силу українського народу навколо справи визволення з віковичного ярма українців та всіх поневолених народів світу.

Передплачуйте „Українські Вісті“ в усіх частинах земної кулі! Гуртуйтеся навколо справи національно-визвольної боротьби України та всіх поневолених народів! Включайтесь у визвольну боротьбу!

Передилату приймають:

Централа „Українських Вістей“ „Ukrainiski Wisti“, Ludwigstrasse 10, Neu Ulm, Donau Germany, та представництва по різних країнах (адреси — на 1 ст. кожного числа „Українських Вістей“).

*Читайте і поширюйте
демократичний часопис*

**Українські
Вісті**

Д О Ч И Т А Ч І В !

Вільну, справжню демократичну українську думку, глибоке й всебічне поставлення проблем, статті на актуальну світову тематику, щоразовий фаховий економічний коментар, вичерпну інформацію і хроніку з усіх ділянок життя

подає з кожним своїм числом газета

„Українські Вісті“

що виходить два рази на тиждень у Німеччині і що її можна набути в представників та в кольпортерів у всіх частинах світу.

„Українські Вісті“

— це кончева лектура в родині та в громадських клубах і читальнях.

„Українські Вісті“

— це вірний супутник кожного українця-демократа, сповненого любови до свого рідного краю та віри в близький час його визволення.

„Українські Вісті“

борються
скеровують
орієнтують
інформують
дають пораду
розважають
